

---

shrImadbhAgavatamAhAtmyaM

श्रीमद्भागवतमाहात्म्यम्

Document Information

Text title : shrImadbhAgavatamAhAtmyam

File name : bhagpur-00-mahatmyam.itx

Category : purana, shrImadbhagavatam, vyAsa, krishna

Location : doc_purana

Proofread by : PSA Easwaran

Latest update : July 4, 2021

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

September 16, 2023

sanskritdocuments.org

---

shrImadbhAgavatamAhAtmyaM

——
श्रीमद्भागवतमाहात्म्यम्

श्रीमद्भागवतमाहात्म्यम्

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

कृष्णं नारायणं वन्दे कृष्णं वन्दे ब्रजप्रियम् ।
कृष्णं द्वैपायनं वन्दे कृष्णं वन्दे पृथासुतम् ॥

॥ प्रथमोऽध्यायः - १ ॥

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नुमः ॥ १ ॥

यं प्रब्रजन्तमनपेतमपेतकृत्यं
द्वैपायनो विरहकातर आजुहाव ।
पुत्रेति तन्मयतया तरवोऽभिनेदुः
तं सर्वभूतहृदयं मुनिमानतोऽस्मि ॥ २ ॥

नैमिषे सूतमासीनमभिवाद्य महामतिम् ।
कथामृतरसास्वादकुशलः शौनकोऽब्रवीत् ॥ ३ ॥

शौनक उवाच

अज्ञानध्वान्तविध्वंसकोटिसूर्यसमप्रभ ।
सूतारख्याहि कथासारं मम कर्णरसायनम् ॥ ४ ॥

भक्तिज्ञानविरागाप्तो विवेको वर्धते महान् ।
मायामोहनिरासश्च वैष्णवैः क्रियते कथम् ॥ ५ ॥

इह घोरे कलौ प्रायो जीवश्चासुरतां गतः ।
क्लेशाक्रान्तस्य तस्यैव शोधने किं परायणम् ॥ ६ ॥

श्रेयसां यद्भवेच्छ्रेयः पावनानां च पावनम् ।
कृष्णप्राप्तिकरं शश्वत्साधनं तद्वदाधुना ॥ ७ ॥

चिन्तामणिलोकसुखं सुरद्रुः स्वर्गसम्पदम् ।
 प्रयच्छति गुरुः प्रीतो वैकुण्ठं योगिदुर्लभम् ॥ ८ ॥
 सूत उवाच
 प्रीतिः शौनक चित्ते ते ह्यतो वच्मि विचार्य च ।
 सर्वसिद्धान्तनिष्पन्नं संसारभयनाशनम् ॥ ९ ॥
 भक्त्योघवर्धनं यच्च कृष्णसन्तोषहेतुकम् ।
 तदहं तेऽभिधास्यामि सावधानतया शृणु ॥ १० ॥
 कालव्यालमुखग्रासत्रासनिर्णाशहेतवे ।
 श्रीमद्भागवतं शास्त्रं कलौ कीरेण भाषितम् ॥ ११ ॥
 एतस्मादपरं किञ्चिन्मनःशुद्ध्यै न विद्यते ।
 जन्मान्तरे भवेत्पुण्यं तदा भागवतं लभेत् ॥ १२ ॥
 परीक्षिते कथां वक्तुं सभायां संस्थिते शुके ।
 सुधाकुम्भं गृहीत्वैव देवास्तत्र समागमन् ॥ १३ ॥
 शुकं नत्वावदन् सर्वे स्वकार्यकुशलाः सुराः ।
 कथासुधां प्रयच्छस्व गृहीत्वैव सुधामिमाम् ॥ १४ ॥
 एवं विनिमये जाते सुधा राज्ञा प्रपीयताम् ।
 प्रपास्यामो वयं सर्वे श्रीमद्भागवतामृतम् ॥ १५ ॥
 क्व सुधा क्व कथा लोके क्व काचः क्व मणिर्महान् ।
 ब्रह्मरातो विचार्यैवं तदा देवान् जहास ह ॥ १६ ॥
 अभक्तांस्तांश्च विज्ञाय न ददौ स कथामृतम् ।
 श्रीमद्भागवती वार्ता सुराणामपि दुर्लभा ॥ १७ ॥
 राज्ञो मोक्षं तथा वीक्ष्य पुरा धातापि विस्मितः ।
 सत्यलोके तुलां बद्धातोलयत्साधनान्यजः ॥ १८ ॥
 लघून्यन्यानि जातानि गौरवेण इदं महत् ।
 तदा ऋषिगणाः सर्वे विस्मयं परमं ययुः ॥ १९ ॥
 मेनिरे भगवद्रूपं शास्त्रं भागवतं कलौ ।
 पठनाच्छ्रवणात्सद्यो वैकुण्ठफलदायकम् ॥ २० ॥
 सप्ताहेन श्रुतं चैतत्सर्वथा मुक्तिदायकम् ।

सनकाद्यैः पुरा प्रोक्तं नारदाय दयापरैः ॥ २१ ॥

यद्यपि ब्रह्मसम्बन्धाच्छ्रुतमेतत्सुरर्षिणा ।

सप्ताहश्रवणविधिः कुमारैस्तस्य भाषितः ॥ २२ ॥

शौनक उवाच

लोकविग्रहमुक्तस्य नारदस्यास्थिरस्य च ।

विधिश्रवे कुतः प्रीतिः संयोगः कुत्र तैः सह ॥ २३ ॥

सूत उवाच

अत्र ते कीर्तयिष्यामि भक्तियुक्तं कथानकम् ।

शुकेन मम यत्प्रोक्तं रहः शिष्यं विचार्य च ॥ २४ ॥

एकदा हि विशालायां चत्वार ऋषयोऽमलाः ।

सत्सङ्गार्थं समायाता ददृशुस्तत्र नारदम् ॥ २५ ॥

कुमारा ऊचुः

कथं ब्रह्मन् दीनमुखः कुतश्चिन्तातुरो भवान् ।

त्वरितं गम्यते कुत्र कुतश्चागमनं तव ॥ २६ ॥

इदानीं शून्यचित्तोऽसि गतवित्तो यथा जनः ।

तवेदं मुक्तसङ्गस्य नोचितं वद कारणम् ॥ २७ ॥

नारद उवाच

अहं तु पृथिवीं यातो ज्ञात्वा सर्वोत्तमामिति ।

पुष्करं च प्रयागं च काशीं गोदावरीं तथा ॥ २८ ॥

हरिक्षेत्रं कुरुक्षेत्रं श्रीरङ्गं सेतुबन्धनम् ।

एवमादिषु तीर्थेषु भ्रममाण इतस्ततः ॥ २९ ॥

नापश्यं कुत्रचिच्छर्म मनःसन्तोषकारकम् ।

कलिनाधर्ममित्रेण धरेयं बाधिताधुना ॥ ३० ॥

सत्यं नास्ति तपः शौचं दया दानं न विद्यते ।

उदरम्भरिणो जीवा वराकाः कूटभाषिणः ॥ ३१ ॥

मन्दाः सुमन्दमतयो मन्दभाग्या ह्युपद्रुताः ।

पाखण्डनिरताः सन्तो विरक्ताः सपरिग्रहाः ॥ ३२ ॥

तरुणीप्रभुता गेहे श्यालको बुद्धिदायकः ।

कन्याविक्रयिणो लोभाद्दम्पतीनां च कल्कनम् ॥ ३३ ॥

आश्रमा यवनै रुद्धास्तीर्थानि सरितस्तथा ।

देवतायतनान्यत्र दृष्टैर्नष्टानि भूरिशः ॥ ३४ ॥

न योगी नैव सिद्धो वा न ज्ञानी सत्क्रियो नरः ।

कलिदावानलेनाद्य साधनं भस्मतां गतम् ॥ ३५ ॥

अट्टशूला जनपदाः शिवशूला द्विजातयः ।

कामिन्यः केशशूलिन्यः सम्भवन्ति कलाविह ॥ ३६ ॥

एवं पश्यन् कलेर्दोषान् पर्यटन्नवनीमहम् ।

यामुनं तटमापन्नो यत्र लीला हरेरभूत् ॥ ३७ ॥

तत्राश्चर्यं मया दृष्टं श्रूयतां तन्मुनीश्वराः ।

एका तु तरुणी तत्र निषण्णा खिन्नमानसा ॥ ३८ ॥

वृद्धौ द्वौ पतितौ पार्श्वे निःश्वसन्तावचेतनौ ।

शुश्रूषन्ती प्रबोधन्ती रुदती च तयोः पुरः ॥ ३९ ॥

दश दिक्षु निरीक्षन्ती रक्षितारं निजं वपुः ।

वीज्यमाना शतस्त्रीभिर्बोध्यमाना मुहुर्मुहुः ॥ ४० ॥

दृष्ट्वा दूराद्गतः सोऽहं कौतुकेन तदन्तिकम् ।

मां दृष्ट्वा चोत्थिता बाला विह्वला चाब्रवीद्वचः ॥ ४१ ॥

बालोवाच

भो भोः साधो क्षणं तिष्ठ मच्चिन्तामपि नाशय ।

दर्शनं तव लोकस्य सर्वथाघहरं परम् ॥ ४२ ॥

बहुधा तव वाक्येन दुःखशान्तिर्भविष्यति ।

यदा भाग्यं भवेद्भूरि भवतो दर्शनं तदा ॥ ४३ ॥

नारद उवाच

कासि त्वं काविमौ चेमा नार्यः काः पद्मलोचनाः ।

वद देवि सविस्तारं स्वस्य दुःखस्य कारणम् ॥ ४४ ॥

बालोवाच

अहं भक्तिरिति ख्याता इमौ मे तनयौ मतौ ।

ज्ञानवैराग्यनामानौ कालयोगेन जर्जरौ ॥ ४५ ॥

गङ्गाद्याः सरितश्चेमा मत्सेवार्थं समागताः ।
 तथापि न च मे श्रेयः सेवितायाः सुरैरपि ॥ ४६ ॥
 इदानीं शृणु मद्द्वार्तां सचित्तस्त्वं तपोधन ।
 वार्तां मे वितताप्यस्ति तां श्रुत्वा सुखमावह ॥ ४७ ॥
 उत्पन्ना द्रविडे साहं वृद्धिं कर्णाटके गता ।
 क्वचित्क्वचिन्महाराष्ट्रे गुर्जरे जीर्णतां गता ॥ ४८ ॥
 तत्र घोरकलेर्योगात्पाखण्डैः खण्डिताङ्गका ।
 दुर्बलाहं चिरं याता पुत्राभ्यां सह मन्दताम् ॥ ४९ ॥
 वृन्दावनं पुनः प्राप्य नवीनेव सुरूपिणी ।
 जाताहं युवती सम्यक्प्रेष्ठरूपा तु साम्प्रतम् ॥ ५० ॥
 इमौ तु शयितावत्र सुतौ मे क्लिश्यतः श्रमात् ।
 इदं स्थानं परित्यज्य विदेशं गम्यते मया ॥ ५१ ॥
 जरठत्वं समायातौ तेन दुःखेन दुःखिता ।
 साहं तु तरुणी कस्मात्सुतौ वृद्धाविमौ कुतः ॥ ५२ ॥
 त्रयाणां सहचारित्वाद्द्वैपरीत्यं कुतः स्थितम् ।
 घटते जरठा माता तरुणौ तनयाविति ॥ ५३ ॥
 अतः शोचामि चात्मानं विस्मयाविष्टमानसा ।
 वद योगनिधे धीमन् कारणं चात्र किं भवेत् ॥ ५४ ॥
 नारद उवाच
 ज्ञानेनात्मनि पश्यामि सर्वमेतत्तवानधे ।
 न विषादस्त्वया कार्यो हरिः शं ते करिष्यति ॥ ५५ ॥
 सूत उवाच
 क्षणमात्रेण तज्ज्ञात्वा वाक्यमूचे मुनीश्वरः ॥ ५६ ॥
 नारद उवाच
 शृणुष्वावहिता बाले युगोऽयं दारुणः कलिः ।
 तेन लुप्तः सदाचारो योगमार्गस्तपांसि च ॥ ५७ ॥
 जना अघासुरायन्ते शाठ्यदुष्कर्मकारिणः ।
 इह सन्तो विषीदन्ति प्रहृष्यन्ति ह्यसाधवः ।

धत्ते धैर्यं तु यो धीमान् स धीरः पण्डितोऽथवा ॥ ५८ ॥

अस्पृश्यानवलोक्येयं शेषभारकरी धरा ।

वर्षे वर्षे क्रमाज्जाता मङ्गलं नापि दृश्यते ॥ ५९ ॥

न त्वामपि सुतैः साकं कोऽपि पश्यति साम्प्रतम् ।

उपेक्षितानुरागान्धैर्जर्जरत्वेन संस्थिता ॥ ६० ॥

वृन्दावनस्य संयोगात्पुनस्त्वं तरुणी नवा ।

धन्यं वृन्दावनं तेन भक्तिर्नृत्यति यत्र च ॥ ६१ ॥

अत्रेमौ ग्राहकाभावान्न जरामपि मुञ्चतः ।

किञ्चिदात्मसुखेनेह प्रसुप्तिर्मन्यतेऽनयोः ॥ ६२ ॥

भक्तिरुवाच

कथं परीक्षिता राज्ञा स्थापितो ह्यशुचिः कलिः ।

प्रवृत्ते तु कलौ सर्वसारः कुत्र गतो महान् ॥ ६३ ॥

करुणापरेण हरिणाप्यधर्मः कथमीक्ष्यते ।

इमं मे संशयं छिन्धि त्वद्वाचा सुखितास्म्यहम् ॥ ६४ ॥

नारद उवाच

यदि पृष्ठस्त्वया बाले प्रेमतः श्रवणं कुरु ।

सर्वं वक्ष्यामि ते भद्रे कश्मलं ते गमिष्यति ॥ ६५ ॥

यदा मुकुन्दो भगवान् क्षमां त्यक्त्वा स्वपदं गतः ।

तद्दिनात्कलिरायातः सर्वसाधनबाधकः ॥ ६६ ॥

दृष्टो दिग्विजये राज्ञा दीनवच्छरणं गतः ।

न मया मारणीयोऽयं सारङ्ग इव सारभुक् ॥ ६७ ॥

यत्फलं नास्ति तपसा न योगेन समाधिना ।

तत्फलं लभते सम्यक्कलौ केशवकीर्तनात् ॥ ६८ ॥

एकाकारं कलिं दृष्ट्वा सारवत्सारनीरसम् ।

विष्णुरातः स्थापितवान् कलिजानां सुखाय च ॥ ६९ ॥

कुकर्माचरणात्सारः सर्वतो निर्गतोऽधुना ।

पदार्थाः संस्थिता भूमौ बीजहीनास्तुषा यथा ॥ ७० ॥

विप्रैर्भागवती वार्ता गेहे गेहे जने जने ।

कारिता कणलोभेन कथासारस्ततो गतः ॥ ७१ ॥
 अत्युग्रभूरिकर्माणो नास्तिका रौरवा जनाः ।
 तेऽपि तिष्ठन्ति तीर्थेषु तीर्थसारस्ततो गतः ॥ ७२ ॥
 कामक्रोधमहालोभतृष्णाव्याकुलचेतसः ।
 तेऽपि तिष्ठन्ति तपसि तपःसारस्ततो गतः ॥ ७३ ॥
 मनसश्चाजयाल्लोभाद्ममात्पाखण्डसंश्रयात् ।
 शास्त्रानभ्यसनाच्चैव ध्यानयोगफलं गतम् ॥ ७४ ॥
 पण्डितास्तु कलत्रेण रमन्ते महिषा इव ।
 पुत्रस्योत्पादने दक्षा अदक्षा मुक्तिसाधने ॥ ७५ ॥
 न हि वैष्णवता कुत्र सम्प्रदायपुरःसरा ।
 एवं प्रलयतां प्राप्तो वस्तुसारः स्थले स्थले ॥ ७६ ॥
 अयं तु युगधर्मो हि वर्तते कस्य दूषणम् ।
 अतस्तु पुण्डरीकाक्षः सहते निकटे स्थितः ॥ ७७ ॥
 सूत उवाच
 इति तद्वचनं श्रुत्वा विस्मयं परमं गता ।
 भक्तिरूचे वचो भूयः श्रूयतां तच्च शौनक ॥ ७८ ॥
 भक्तिरुवाच
 सुरर्षे त्वं हि धन्योऽसि मद्भाग्येन समागतः ।
 साधूनां दर्शनं लोके सर्वसिद्धिकरं परम् ॥ ७९ ॥
 जयति जगति मायां यस्य कायाधवस्ते
 वचनरचनमेकं केवलं चाकलय्य ।
 ध्रुवपदमपि यातो यत्कृपातो ध्रुवोऽयं
 सकलकुशलपात्रं ब्रह्मपुत्रं नतास्मि ॥ ८० ॥
 इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये
 भक्तिनारदसमागमो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ द्वितीयोऽध्यायः - २ ॥

नारद उवाच

वृथा खेदयसे बाले अहो चिन्ताऽऽतुरा कथम् ।

श्रीकृष्णचरणाम्भोजं स्मर दुःखं गमिष्यति ॥ १ ॥

द्रौपदी च परित्राता येन कौरवकश्मलात् ।

पालिता गोपसुन्दर्यः स कृष्णः कापि नो गतः ॥ २ ॥

त्वं तु भक्तिः प्रिया तस्य सततं प्राणतोऽधिका ।

त्वयाऽऽहृतस्तु भगवान् याति नीचगृहेष्वपि ॥ ३ ॥

सत्यादित्रियुगे बोधवैराग्यौ मुक्तिसाधकौ ।

कलौ तु केवला भक्तिर्ब्रह्मसायुज्यकारिणी ॥ ४ ॥

इति निश्चित्य चिद्रूपः सद्रूपां त्वां ससर्ज ह ।

परमानन्दचिन्मूर्तिः सुन्दरीं कृष्णवल्लभाम् ॥ ५ ॥

बद्धाञ्जलिं त्वया पृष्टं किं करोमीति चैकदा ।

त्वां तदाऽऽज्ञापयत्कृष्णो मद्भक्तान् पोषयेति च ॥ ६ ॥

अङ्गीकृतं त्वया तद्वै प्रसन्नोऽभूद्धरिस्तदा ।

मुक्तिं दासीं ददौ तुभ्यं ज्ञानवैराग्यकाविमौ ॥ ७ ॥

पोषणं स्वेन रूपेण वैकुण्ठे त्वं करोषि च ।

भूमौ भक्तविपोषाय छायारूपं त्वया कृतम् ॥ ८ ॥

मुक्तिं ज्ञानं विरक्तिं च सह कृत्वा गता भुवि ।

कृतादिद्वापरस्यान्तं महानन्देन संस्थिता ॥ ९ ॥

कलौ मुक्तिः क्षयं प्राप्ता पाखण्डामयपीडिता ।

त्वदाज्ञया गता शीघ्रं वैकुण्ठं पुनरेव सा ॥ १० ॥

स्मृता त्वयापि चात्रैव मुक्तिरायाति याति च ।

पुत्रीकृत्य त्वयेमौ च पार्श्वे स्वस्यैव रक्षितौ ॥ ११ ॥

उपेक्षातः कलौ मन्दौ वृद्धौ जातौ सुतौ तव ।

तथापि चिन्तां मुञ्च त्वमुपायं चिन्तयाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कलिना सदृशः कोऽपि युगो नास्ति वरानने ।
 तस्मिंस्त्वां स्थापयिष्यामि गेहे गेहे जने जने ॥ १३ ॥
 अन्यधर्मास्तिरस्कृत्य पुरस्कृत्य महोत्सवान् ।
 तदा नाहं हरेर्दासो लोके त्वां न प्रवर्तये ॥ १४ ॥
 त्वदन्विताश्च ये जीवा भविष्यन्ति कलाविह ।
 पापिनोऽपि गमिष्यन्ति निर्भयं कृष्णमन्दिरम् ॥ १५ ॥
 येषां चित्ते वसेद्भक्तिः सर्वदा प्रेमरूपिणी ।
 न ते पश्यन्ति कीनाशं स्वप्नेऽप्यमलमूर्तयः ॥ १६ ॥
 न प्रेतो न पिशाचो वा राक्षसो वासुरोऽपि वा ।
 भक्तियुक्तमनस्कानां स्पर्शने न प्रभुर्भवेत् ॥ १७ ॥
 न तपोभिर्न वेदैश्च न ज्ञानेनापि कर्मणा ।
 हरिर्हि साध्यते भक्त्या प्रमाणं तत्र गोपिकाः ॥ १८ ॥
 नृणां जन्मसहस्रेण भक्तौ प्रीतिर्हि जायते ।
 कलौ भक्तिः कलौ भक्तिर्भक्त्या कृष्णः पुरः स्थितः ॥ १९ ॥
 भक्तिद्रोहकरा ये च ते सीदन्ति जगत्त्रये ।
 दुर्वासा दुःखमापन्नः पुरा भक्तविनिन्दकः ॥ २० ॥
 अलं व्रतैरलं तीर्थैरलं योगैरलं मखैः ।
 अलं ज्ञानकथालापैर्भक्तिरेकैव मुक्तिदा ॥ २१ ॥
 सूत उवाच
 इति नारदनिर्णीतं स्वमाहात्म्यं निशम्य सा ।
 सर्वाङ्गपुष्टिसंयुक्ता नारदं वाक्यमब्रवीत् ॥ २२ ॥
 भक्तिरुवाच
 अहो नारद धन्योऽसि प्रीतिस्ते मयि निश्चला ।
 न कदाचिद्विमुञ्चामि चित्ते स्थास्यामि सर्वदा ॥ २३ ॥
 कृपालुना त्वया साधो मद्वाधा ध्वंसिता क्षणात् ।
 पुत्रयोश्चेतना नास्ति ततो बोधय बोधय ॥ २४ ॥
 सूत उवाच

तस्या वचः समाकर्ण्य कारुण्यं नारदो गतः ।
 तयोर्बोधनमारेभे कराग्रेण विमर्दयन् ॥ २५ ॥
 मुखं संयोज्य कर्णान्ते शब्दमुच्चैः समुच्चरन् ।
 ज्ञान प्रबुद्ध्यातां शीघ्रं रे वैराग्य प्रबुद्ध्याताम् ॥ २६ ॥
 वेदवेदान्तघोषैश्च गीतापाठैर्मुहुर्मुहुः ।
 बोध्यमानौ तदा तेन कथञ्चिच्चोत्थितौ बलात् ॥ २७ ॥
 नेत्रैरनवलोकन्तौ जृम्भन्तौ सालसावुभौ ।
 बकवत्पलितौ प्रायः शुष्ककाष्ठसमाङ्गकौ ॥ २८ ॥
 क्षुत्क्षामौ तौ निरीक्ष्यैव पुनः स्वापपरायणौ ।
 ऋषिश्चिन्तापरो जातः किं विधेयं मयेति च ॥ २९ ॥
 अहो निद्रा कथं याति वृद्धत्वं च महत्तरम् ।
 चिन्तयन्निति गोविन्दं स्मारयामास भार्गव ॥ ३० ॥
 व्योमवाणी तदैवाभून्मा ऋषे खिद्यतामिति ।
 उद्यमः सफलस्तेऽयं भविष्यति न संशयः ॥ ३१ ॥
 एतदर्थं तु सत्कर्म सुरर्षे त्वं समाचर ।
 तत्ते कर्माभिधास्यन्ति साधवः साधुभूषणाः ॥ ३२ ॥
 सत्कर्मणि कृते तस्मिन् सनिद्रा वृद्धतानयोः ।
 गमिष्यति क्षणाद्भक्तिः सर्वतः प्रसरिष्यति ॥ ३३ ॥
 इत्याकाशवचः स्पष्टं तत्सर्वैरपि विश्रुतम् ।
 नारदो विस्मयं लेभे नेदं ज्ञातमिति ब्रुवन् ॥ ३४ ॥
 नारद उवाच
 अनयाऽऽकाशवाण्यापि गोप्यत्वेन निरूपितम् ।
 किं वा तत्साधनं कार्यं येन कार्यं भवेत्तयोः ॥ ३५ ॥
 क्व भविष्यन्ति सन्तस्ते कथं दास्यन्ति साधनम् ।
 मयात्र किं प्रकर्तव्यं यदुक्तं व्योमभाषया ॥ ३६ ॥
 सूत उवाच
 तत्र द्वावपि संस्थाप्य निर्गतो नारदो मुनिः ।
 तीर्थं तीर्थं विनिष्क्रम्य पृच्छन्मार्गं मुनीश्वरान् ॥ ३७ ॥

वृत्तान्तः श्रूयते सर्वैः किञ्चिन्निश्चित्य नोच्यते ।
 असाध्यं केचन प्रोचुर्दुर्ज्ञेयमिति चापरे ।
 मूकीभूतास्तथान्ये तु कियन्तस्तु पलायिताः ॥ ३८ ॥
 हाहाकारो महानासीच्चैलोक्ये विस्मयावहः ।
 वेदवेदान्तघोषैश्च गीतापाठैर्विबोधितम् ॥ ३९ ॥
 भक्तिज्ञानविरागाणां नोदतिष्ठत्तिकं यदा ।
 उपायो नापरोऽस्तीति कर्णे कर्णेऽजपञ्जनाः ॥ ४० ॥
 योगिना नारदेनापि स्वयं न ज्ञायते तु यत् ।
 तत्कथं शक्यते वक्तुमितरैरिह मानुषैः ॥ ४१ ॥
 एवमृषिगणैः पृष्टैर्निर्णीयोक्तं दुरासदम् ॥ ४२ ॥
 ततश्चिन्तातुरस्सोऽथ बदरीवनमागतः ।
 तपश्चरामि चात्रेति तदर्थं कृतनिश्चयः ॥ ४३ ॥
 तावद्दर्शं पुरतः सनकादीन्मुनीश्वरान् ।
 कोटिसूर्यसमाभासानुवाच मुनिसत्तमः ॥ ४४ ॥
 नारद उवाच
 इदानीं भूरिभाग्येन भवद्भिः सङ्गमोऽभवत् ।
 कुमारा ब्रूयतां शीघ्रं कृपां कृत्वा ममोपरि ॥ ४५ ॥
 भवन्तो योगिनः सर्वे बुद्धिमन्तो बहुश्रुताः ।
 पञ्चहायनसंयुक्ताः पूर्वेषामपि पूर्वजाः ॥ ४६ ॥
 सदा वैकुण्ठनिलया हरिकीर्तनतत्पराः ।
 लीलामृतरसोन्मत्ताः कथामात्रैकजीविनः ॥ ४७ ॥
 हरिः शरणमेवं हि नित्यं येषां मुखे वचः ।
 अतः कालसमादिष्टा जरा युष्मान्न बाधते ॥ ४८ ॥
 येषां भ्रूभङ्गमात्रेण द्वारपालौ हरेः पुरा ।
 भूमौ निपतितौ सद्यो यत्कृपातः पुरं गतौ ॥ ४९ ॥
 अहो भाग्यस्य योगेन दर्शनं भवतामिह
 अनुग्रहस्तु कर्तव्यो मयि दीने दयापरैः ॥ ५० ॥
 अशरीरगिरोक्तं यत्तत्किं साधनमुच्यतां

अनुष्ठेयं कथं तावत्प्रब्रुवन्तु सविस्तरम् ॥ ५१ ॥

भक्तिज्ञानविरागाणां सुखमुत्पद्यते कथम् ।

स्थापनं सर्ववर्णेषु प्रेमपूर्वं प्रयत्नतः ॥ ५२ ॥

कुमारा ऊचुः

मा चिन्तां कुरु देवर्षे हर्षं चित्ते समावह ।

उपायः सुखसाध्योऽत्र वर्तते पूर्वं एव हि ॥ ५३ ॥

अहो नारद धन्योऽसि विरक्तानां शिरोमणिः

सदा श्रीकृष्णदासानामग्रणीर्योगभास्करः ॥ ५४ ॥

त्वयि चित्रं न मन्तव्यं भक्त्यर्थमनुवर्तिनि ।

घटते कृष्णदासस्य भक्तेः संस्थापना सदा ॥ ५५ ॥

ऋषिभिर्बहवो लोके पन्थानः प्रकटीकृताः ।

श्रमसाध्याश्च ते सर्वे प्रायः स्वर्गफलप्रदाः ॥ ५६ ॥

वैकुण्ठसाधकः पन्था स तु गोप्यो हि वर्तते ।

तस्योपदेष्टा पुरुषः प्रायो भाग्येन लभ्यते ॥ ५७ ॥

सत्कर्म तव निर्दिष्टं व्योमवाचा तु यत्पुरा ।

तदुच्यते शृणुष्वद्य स्थिरचित्तः प्रसन्नधीः ॥ ५८ ॥

द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।

स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च ते तु कर्मविसूचकाः ॥ ५९ ॥

सत्कर्मसूचको नूनं ज्ञानयज्ञः स्मृतो बुधैः ।

श्रीमद्भागवतालापः स तु गीतः शुकादिभिः ॥ ६० ॥

भक्तिज्ञानविरागाणां तद्धोषेण बलं महत् ।

व्रजिष्यति द्वयोः कष्टं सुखं भक्तेर्भविष्यति ॥ ६१ ॥

प्रलयं हि गमिष्यन्ति श्रीमद्भागवतध्वनेः ।

कलेर्दोषा इमे सर्वे सिंहशब्दादृका इव ॥ ६२ ॥

ज्ञानवैराग्यसंयुक्ता भक्तिः प्रेमरसावहा ।

प्रतिगेहं प्रतिजनं ततः क्रीडां करिष्यति ॥ ६३ ॥

नारद उवाच

वेदवेदान्तघोषैश्च गीतापाठैः प्रबोधितम् ।

भक्तिज्ञानविरागाणां नोदतिष्ठत्तिकं यदा ॥ ६४ ॥

श्रीमद्भागवतालापात्तत्कथं बोधमेष्यति ।

तत्कथासु तु वेदार्थः श्लोके श्लोके पदे पदे ॥ ६५ ॥

छिन्दन्तु संशयं ह्येनं भवन्तोऽमोघदर्शनाः ।

विलम्बो नात्र कर्तव्यः शरणागतवत्सलाः ॥ ६६ ॥

कुमारा ऊचुः

वेदोपनिषदां साराज्जाता भागवती कथा ।

अत्युत्तमा ततो भाति पृथग्भूता फलाकृतिः ॥ ६७ ॥

आमूलाग्रं रसस्तिष्ठन्नास्ते न स्वाद्यते यथा ।

स भूयः सम्पृथग्भूतः फले विश्वमनोहरः ॥ ६८ ॥

यथा दुग्धे स्थितं सर्पिर्न स्वादायोपकल्पते ।

पृथग्भूतं हि तद्भव्यं देवानां रसवर्धनम् ॥ ६९ ॥

इक्षूणामादिमध्यान्तं शर्करा व्याप्य तिष्ठति ।

पृथग्भूता च सा मिष्टा तथा भागवती कथा ॥ ७० ॥

इदं भागवतं नाम पुराणं ब्रह्मसम्मितम् ।

भक्तिज्ञानविरागाणां स्थापनाय प्रकाशितम् ॥ ७१ ॥

वेदान्तवेदसुस्नाते गीताया अपि कर्तारि ।

परितापवती व्यासे मुह्यत्यज्ञानसागरे ॥ ७२ ॥

तदा त्वया पुरा प्रोक्तं चतुःश्लोकसमन्वितम् ।

तदीयश्रवणात्सद्यो निर्बाधो बादरायणः ॥ ७३ ॥

तत्र ते विस्मयः केन यतः प्रश्नकरो भवान् ।

श्रीमद्भागवतं श्राव्यं शोकदुःखविनाशनम् ॥ ७४ ॥

नारद उवाच

यद्दर्शनं च विनिहन्त्यशुभानि सद्यः

श्रेयस्तनोति भवदुःखदवार्दितानाम् ।

निःशेषशेषमुखगीतकथैकपानाः

प्रेमप्रकाशकृतये शरणं गातोऽस्मि ॥ ७५ ॥

भाग्योदयेन बहुजन्मसमार्जितेन

सत्सङ्गमं च लभते पुरुषो यदा वै ।
अज्ञानहेतुकृतमोहमदान्धकार-
नाशंविधाय हि तदोदयते विवेकः ॥ ७६ ॥

इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये
कुमारनारदसंवादो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ तृतीयोऽध्यायः - ३ ॥

नारद उवाच

ज्ञानयज्ञं करिष्यामि शुकशास्त्रकथोज्ज्वलम् ।
भक्तिज्ञानविरागाणां स्थापनार्थं प्रयत्नतः ॥ १ ॥

कुत्र कार्यो मया यज्ञः स्थलं तद्वाच्यतामिह ।
महिमा शुकशास्त्रस्य वक्तव्यो वेदपारगैः ॥ २ ॥

कियद्भिर्दिवसैः श्राव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
को विधिस्तत्र कर्तव्यो ममेदं ब्रुवतामितः ॥ ३ ॥

कुमारा ऊचुः

शृणु नारद वक्ष्यामो विनम्राय विवेकिने ।
गङ्गाद्वारसमीपे तु तटमानन्दनामकम् ॥ ४ ॥

नानाऋषिगणैर्जुष्टं देवसिद्धनिषेवितम् ।
नानातरुलताऽऽकीर्णं नवकोमलवालुकम् ॥ ५ ॥

रम्यमेकान्तदेशस्थं हेमपद्मसुसौरभम् ।
यत्समीपस्थजीवानां वैरं चेतसि न स्थितम् ॥ ६ ॥

ज्ञानयज्ञस्त्वया तत्र कर्तव्यो ह्यप्रयत्नतः ।
अपूर्वरसरूपा च कथा तत्र भविष्यति ॥ ७ ॥

पुरःस्थं निर्बलं चैव जराजीर्णकलेवरम् ।
तद्वयं च पुरस्कृत्य भक्तिस्तत्रागमिष्यति ॥ ८ ॥

यत्र भागवती वार्ता तत्र भक्त्यादिकं ब्रजेत् ।
 कथाशब्दं समाकर्ण्य तत्त्रिकं तरुणायते ॥ ९ ॥
 सूत उवाच
 एवमुक्त्वा कुमारस्ते नारदेन समं ततः ।
 गङ्गातटं समाजग्मुः कथापानाय सत्वराः ॥ १० ॥
 यदा यातास्तटं ते तु तदा कोलाहलोऽप्यभूत्
 भूर्लोकं देवलोके च ब्रह्मलोके तथैव च ॥ ११ ॥
 श्रीमद्भागवतपीयूषपानाय रसलम्पटाः ।
 धावन्तोऽप्याययुः सर्वे प्रथमं ये च वैष्णवाः ॥ १२ ॥
 भृगुर्वसिष्ठश्च्यवनश्च गौतमो
 मेधातिथिर्देवलदेवरातौ ।
 रामस्तथा गाधिसुतश्च शाकलो
 मृकण्डुपुत्रात्रिजपिप्पलादाः ॥ १३ ॥
 योगेश्वरौ व्यासपराशरौ च
 छायाशुको जाजलिजह्नुमुख्याः ।
 सर्वेऽप्यमी मुनिगणाः सहपुत्रशिष्याः
 स्वस्त्रीभिराययुरतिप्रणयेन युक्ताः ॥ १४ ॥
 वेदान्तानि च वेदाश्च मन्त्रास्तन्त्राः समूर्तयः ।
 दशसप्तपुराणानि षड्भास्त्राणि तथाऽऽययुः ॥ १५ ॥
 गङ्गाद्याः सरितस्तत्र पुष्करादिसरांसि च ।
 क्षेत्राणि च दिशः सर्वा दण्डकादिवनानि च ॥ १६ ॥
 नगादयो ययुस्तत्र देवगन्धर्वदानवाः ।
 गुरुत्वात्तत्र नायातान् भृगुः सम्बोध्य चानयत् ॥ १७ ॥
 दीक्षिता नारदेनाथ दत्तमासनमुत्तमम् ।
 कुमारा वन्दिता सर्वैर्निषेदुः कृष्णतत्पराः ॥ १८ ॥
 वैष्णवाश्च विरक्ताश्च न्यासिनो ब्रह्मचारिणः ।
 मुखभागे स्थितास्ते च तदग्रे नारदः स्थितः ॥ १९ ॥
 एकभागे ऋषिगणास्तदन्यत्र दिवौकसः ।

वेदोपनिषदोऽन्यत्र तीर्थाऽन्यत्र स्त्रियोऽन्यतः ॥ २० ॥

जयशब्दो नमःशब्दः शङ्खशब्दस्तथैव च ।

चूर्णलाजा प्रसूनानां निक्षेपः सुमहानभूत् ॥ २१ ॥

विमानानि समारुह्य कियन्तो देवनायकाः ।

कल्पवृक्षप्रसूनैस्तान् सर्वास्तत्र समाकिरन् ॥ २२ ॥

सूत उवाच

एवं तेष्वेकचित्तेषु श्रीमद्भागवतस्य च ।

माहात्म्यमूचिरे स्पष्टं नारदाय महात्मने ॥ २३ ॥

कुमारा ऊचुः

अथ ते वर्ण्यतेऽस्माभिर्महिमा शुकशास्त्रजः ।

यस्य श्रवणमात्रेण मुक्तिः करतले स्थिता ॥ २४ ॥

सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।

यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥ २५ ॥

ग्रन्थोऽष्टादशसाहस्रो द्वादशस्कन्धसम्मितः ।

परीक्षिच्छुकसंवादः शृणु भागवतं च यत् ॥ २६ ॥

तावत्संसारचक्रेऽस्मिन् भ्रमतेऽज्ञानतः पुमान् ।

यावत्कर्णगता नास्ति शुकशास्त्रकथा क्षणम् ॥ २७ ॥

किं श्रुतैर्बहुभिः शास्त्रैः पुराणैश्च भ्रमावहैः ।

एकं भागवतं शास्त्रं मुक्तिदानेन गर्जति ॥ २८ ॥

कथा भागवतस्यापि नित्यं भवति यद्गृहे ।

तद्गृहं तीर्थरूपं हि वसतां पापनाशनम् ॥ २९ ॥

अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च ।

शुकशास्त्रकथायाश्च कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ३० ॥

तावत्पापानि देहेऽस्मिन्निवसन्ति तपोधनाः ।

यावन्न श्रूयते सम्यक् श्रीमद्भागवतं नरैः ॥ ३१ ॥

न गङ्गा न गया काशी पुष्करं न प्रयागकम् ।

शुकशास्त्रकथायाश्च फलेन समतां नयेत् ॥ ३२ ॥

श्लोकार्धं श्लोकपादं वा नित्यं भागवतोद्भवम् ।

पठस्व स्वमुखेनैव यदीच्छसि परां गतिम् ॥ ३३ ॥

वेदादिर्वेदमाता च पौरुषं सूक्तमेव च ।

त्रयी भागवतं चैव द्वादशाक्षर एव च ॥ ३४ ॥

द्वादशात्मा प्रयागश्च कालः संवत्सरात्मकः ।

ब्राह्मणाश्चाग्निहोत्रं च सुरभिर्द्वादशी तथा ॥ ३५ ॥

तुलसी च वसन्तश्च पुरुषोत्तम एव च ।

एतेषां तत्त्वतः प्राज्ञैर्न पृथग्भाव इष्यते ॥ ३६ ॥

यश्च भागवतं शास्त्रं वाचयेदर्धतोऽनिशम् ।

जन्मकोटिकृतं पापं नश्यते नात्र संशयः ॥ ३७ ॥

श्लोकार्धं श्लोकपादं वा पठेद्भागवतं च यः ।

नित्यं पुण्यमवाप्नोति राजसूयाश्वमेधयोः ॥ ३८ ॥

उक्तं भागवतं नित्यं कृतं च हरिचिन्तनम् ।

तुलसीपोषणं चैव धेनूनां सेवनं समम् ॥ ३९ ॥

अन्तकाले तु येनैव श्रूयते शुकशास्त्रवाक् ।

प्रीत्या तस्यैव वैकुण्ठं गोविन्दोऽपि प्रयच्छति ॥ ४० ॥

हेमसिंहयुतं चैतद्वैष्णवाय ददाति यः ।

कृष्णेन सह सायुज्यं स पुमाँल्लभते ध्रुवम् ॥ ४१ ॥

आजन्ममात्रमपि येन शठेन किञ्चित्

चित्तं विधाय शुकशास्त्रकथा न पीता ।

चाण्डालवच्च खरवद्वत तेन नीतं

मिथ्या स्वजन्म जननीजनिदुःखभाजा ॥ ४२ ॥

जीवच्छवो निगदितः स तु पापकर्मा

येन श्रुतं शुककथावचनं न किञ्चित् ।

धिकं तं नरं पशुसमं भुवि भाररूपं

एवं वदन्ति दिवि देवसमाजमुख्याः ॥ ४३ ॥

दुर्लभैव कथा लोके श्रीमद्भागवतोद्भवा ।

कोटिजन्मसमुत्थेन पुण्येनैव तु लभ्यते ॥ ४४ ॥

तेन योगनिधे धीमन् श्रोतव्या सा प्रयत्नतः ।

दिनानां नियमो नास्ति सर्वदा श्रवणं मतम् ॥ ४५ ॥

सत्येन ब्रह्मचर्येण सर्वदा श्रवणं मतम् ।

अशक्यत्वात्कलौ बोध्यो विशेषोऽत्र शुकाज्ञया ॥ ४६ ॥

मनोवृत्तिजयश्चैव नियमाचरणं तथा ।

दीक्षां कर्तुमशक्यत्वात्सप्ताहश्रवणं मतम् ॥ ४७ ॥

श्रद्धातः श्रवणे नित्यं माघे तावद्धि यत्फलम् ।

तत्फलं शुकदेवेन सप्ताहश्रवणे कृतम् ॥ ४८ ॥

मनसश्चाजयाद्रोगात्पुंसां चैवायुषः क्षयात् ।

कलेर्दोषबहुत्वाच्च सप्ताहश्रवणं मतम् ॥ ४९ ॥

यत्फलं नास्ति तपसा न योगेन समाधिना ।

अनायासेन तत्सर्वं सप्ताहश्रवणे लभेत् ॥ ५० ॥

यज्ञाद्गर्जति सप्ताहः सप्ताहो गर्जति व्रतात् ।

तपसो गर्जति प्रोच्चैस्तीर्थान्नित्यं हि गर्जति ॥ ५१ ॥

योगाद्गर्जति सप्ताहो ध्यानाज्ज्ञानाच्च गर्जति ।

किं ब्रूमो गर्जनं तस्य रे रे गर्जति गर्जति ॥ ५२ ॥

शौनक उवाच

साश्चर्यमेतत्कथितं कथानकं

ज्ञानादिधर्मान् विगणय्य साम्प्रतम् ।

निःश्रेयसे भागवतं पुराणं

जातं कुतो योगविदादिसूचकम् ॥ ५३ ॥

सूत उवाच

यदा कृष्णो धरां त्यक्त्वा स्वपदं गन्तुमुद्यतः ।

एकादशं परिश्रुत्याप्युद्धवो वाक्यमब्रवीत् ॥ ५४ ॥

उद्धव उवाच

त्वं तु यास्यसि गोविन्द भक्तकार्यं विधाय च ।

मच्चित्ते महती चिन्ता तां श्रुत्वा सुखमावह ॥ ५५ ॥

आगतोऽयं कलिर्घोरो भविष्यन्ति पुनः खलाः ।

सत्सङ्गेनैव सन्तोऽपि गमिष्यन्त्युग्रतां यदा ॥ ५६ ॥

तदा भारवती भूमिर्गोरूपेयं कमाश्रयेत् ।
अन्यो न दृश्यते त्राता त्वत्तः कमललोचन ॥ ५७ ॥
अतः सत्सु दयां कृत्वा भक्तवत्सल मा ब्रज ।
भक्तार्थं सगुणो जातो निराकारोऽपि चिन्मयः ॥ ५८ ॥
त्वद्वियोगेन ते भक्ताः कथं स्थास्यन्ति भूतले ।
निर्गुणोपासने कष्टमतः किञ्चिद्विचारय ॥ ५९ ॥
इत्युद्धववचः श्रुत्वा प्रभासेऽचिन्तयद्धरिः ।
भक्तावलम्बनार्थाय किं विधेयं मयेति च ॥ ६० ॥
स्वकीयं यद्भवेत्तेजस्तच्च भागवतेऽदधात् ।
तिरोधाय प्रविष्टोऽयं श्रीमद्भागवतार्णवम् ॥ ६१ ॥
तेनेयं वाङ्मयी मूर्तिः प्रत्यक्षा वर्तते हरेः ।
सेवनाच्छ्रवणात्पाठाद्दर्शनात्पापनाशिनी ॥ ६२ ॥
सप्ताहश्रवणं तेन सर्वेभ्योऽप्यधिकं कृतम् ।
साधनानि तिरस्कृत्य कलौ धर्मोऽयमीरितः ॥ ६३ ॥
दुःखदारिद्र्यदौर्भाग्यपापप्रक्षालनाय च ।
कामक्रोधजयार्थं हि कलौ धर्मोऽयमीरितः ॥ ६४ ॥
अन्यथा वैष्णवी माया देवैरपि सुदुस्त्यजा ।
कथं त्याज्या भवेत्पुम्भिः सप्ताहोऽतः प्रकीर्तितः ॥ ६५ ॥
सूत उवाच
एवं नगाहश्रवणोरुधर्मं
प्रकाशयमाने ऋषिभिः सभायाम् ।
आश्चर्यमेकं समभूत्तदानीं
तदुच्यते संशुणु शौनक त्वम् ॥ ६६ ॥
भक्तिः सुतौ तौ तरुणौ गृहीत्वा
प्रेमैकरूपा सहसाऽऽविरासीत् ।
श्रीकृष्ण गोविन्द हरे मुरारे
नाथेति नामानि मुहुर्वदन्ती ॥ ६७ ॥
तां चागतां भागवतार्थभूषां

सुचारुवेषां ददृशुः सदस्याः ।
 कथं प्रविष्टा कथमागतेयं
 मध्ये मुनीनामिति तर्कयन्तः ॥ ६८ ॥

ऊचुः कुमारा वचनं तदानीं
 कथार्थतो निष्पतिताधुनेयम् ।
 एवं गिरः सा ससुता निशम्य
 सनत्कुमारं निजगाद नम्रा ॥ ६९ ॥

भक्तिरुवाच
 भवद्भिरद्यैव कृतास्मि पुष्टा
 कलिप्रणष्टापि कथारसेन ।
 काहं तु तिष्ठाम्यधुना ब्रुवन्तु
 ब्राह्मा इदं तां गिरमूचिरे ते ॥ ७० ॥

भक्तेषु गोविन्दसरूपकर्त्री
 प्रेमैकधर्त्री भवरोगहन्त्री ।
 सा त्वं च तिष्ठस्व सुधैर्यसंश्रया
 निरन्तरं वैष्णवमानसानि ॥ ७१ ॥

ततोऽपि दोषाः कलिजा इमे त्वां
 द्रष्टुं न शक्ताः प्रभवोऽपि लोके ।
 एवं तदाज्ञावसरेऽपि भक्तिः
 तदा निषण्णा हरिदासचित्ते ॥ ७२ ॥

सकलभुवनमध्ये निर्धनास्तेऽपि धन्याः
 निवसति हृदि येषां श्रीहरेर्भक्तिरेका ।
 हरिरपि निजलोकं सर्वथातो विहाय
 प्रविशति हृदि तेषां भक्तिसूत्रोपनद्धः ॥ ७३ ॥

ब्रूमोऽद्य ते किमधिकं महिमानमेवं
 ब्रह्मात्मकस्य भुवि भागवताभितस्य ।
 यत्संश्रयान्निगदिते लभते सुवक्ता
 श्रोतापि कृष्णसमतामलमन्यधर्मैः ॥ ७४ ॥

इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये
 भक्तिकष्टनिवर्तनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ चतुर्थोऽध्यायः - ४ ॥

सूत उवाच
अथ वैष्णवचित्तेषु दृष्ट्वा भक्तिमलौकिकीम् ।
निजलोकं परित्यज्य भगवान् भक्तवत्सलः ॥ १ ॥
वनमाली घनश्यामः पीतवासा मनोहरः ।
काञ्चीकलापरुचिरो लसन्मुकुटकुण्डलः ॥ २ ॥
त्रिभङ्गललितश्चारुकौस्तुभेन विराजितः ।
कोटिमन्मथलावण्यो हरिचन्दनचर्चितः ॥ ३ ॥
परमानन्दचिन्मूर्तिर्मधुरो मुरलीधरः ।
आविवेश स्वभक्तानां हृदयान्यमलानि च ॥ ४ ॥
वैकुण्ठवासिनो ये च वैष्णवा उद्धवादयः ।
तत्कथाश्रवणार्थं ते गूढरूपेण संस्थिताः ॥ ५ ॥
तदा जयजयारावो रसपुष्टिरलौकिकी ।
चूर्णप्रसूनवृष्टिश्च मुहुः शङ्करवोऽप्यभूत् ॥ ६ ॥
तत्सभासंस्थितानां च देहगेहात्मविस्मृतिः ।
दृष्ट्वा च तन्मयावस्थां नारदो वाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥
अलौकिकोऽयं महिमा मुनीश्वराः
सप्ताहजन्योऽद्य विलोकितो मया ।
मूढाः शठा ये पशुपक्षिणोऽत्र
सर्वेऽपि निष्पापतमा भवन्ति ॥ ८ ॥
अतो नृलोके ननु नास्ति किञ्चित्
चित्तस्य शोघाय कलौ पवित्रम् ।
अघौघविध्वंसकरं तथैव

कथासमानं भुवि नास्ति चान्यत् ॥ ९ ॥

के के विशुध्यन्ति वदन्तु मह्यं
सप्ताहयज्ञेन कथामयेन ।
कृपालुभिर्लोकहितं विचार्य
प्रकाशितः कोऽपि नवीनमार्गः ॥ १० ॥

कुमारा ऊचुः
ये मानवाः पापकृतस्तु सर्वदा
सदा दुराचाररता विमार्गगाः ।
क्रोधान्निदग्धाः कुटिलाश्च कामिनः
सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥ ११ ॥

सत्येन हीनाः पितृमातृदूषका-
स्तृष्णाकुलाश्चाश्रमधर्मवर्जिताः ।
ये दाम्भिकाः मत्सरिणोऽपि हिंसकाः
सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥ १२ ॥

पञ्चोग्रपापाश्छलछद्मकारिणः
कूराः पिशाचा इव निर्दयाश्च ये ।
ब्रह्मस्वपुष्टा व्यभिचारकारिणः
सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥ १३ ॥

कायेन वाचा मनसापि पातकं
नित्यं प्रकुर्वन्ति शठा हठेन ये ।
परस्वपुष्टा मलिना दुराशयाः
सप्ताहयज्ञेन कलौ पुनन्ति ते ॥ १४ ॥

अत्र ते कीर्तयिष्याम इतिहासं पुरातनम् ।
यस्य श्रवणमात्रेण पापहानिः प्रजायते ॥ १५ ॥

तुङ्गभद्रातटे पूर्वमभूत्पत्तनमुत्तमम् ।
यत्र वर्णाः स्वधर्मेण सत्यसत्कर्मतत्पराः ॥ १६ ॥

आत्मदेवः पुरे तस्मिन् सर्ववेदविशारदः ।
श्रौतस्मार्तेषु निष्णातो द्वितीय इव भास्करः ॥ १७ ॥

भिक्षुको वित्तवाँल्लोके तत्प्रिया धुन्धुली स्मृता ।

स्ववाक्यस्थापिका नित्यं सुन्दरी सुकुलोद्भवा ॥ १८ ॥
 लोकवार्तारता कूरा प्रायशो बहुजल्पिका ।
 शूरा च गृहकृत्येषु कृपणा कलहप्रिया ॥ १९ ॥
 एवं निवसतोः प्रेम्णा दम्पत्यो रममाणयोः ।
 अर्थाः कामास्तयोरासन्न सुखाय गृहादिकम् ॥ २० ॥
 पश्चाद्धर्माः समारब्धास्ताभ्यां सन्तानहेतवे ।
 गोभूहिरण्यवासांसि दीनेभ्यो यच्छतस्तदा ॥ २१ ॥
 धनार्धं धर्ममार्गेण ताभ्यां नीतं तथापि च ।
 न पुत्रो नापि वा पुत्री ततश्चिन्तातुरो भृशम् ॥ २२ ॥
 एकदा स द्विजो दुःखाद्गृहं त्यक्त्वा वनं गतः ।
 मध्याह्ने तृषितो जातस्तडागं समुपेयिवान् ॥ २३ ॥
 पीत्वा जलं निषण्णस्तु प्रजादुःखेन कर्षितः ।
 मुहूर्तादपि तत्रैव सन्न्यासी कश्चिदागतः ॥ २४ ॥
 दृष्ट्वा पीतजलं तं तु विप्रो यातस्तदन्तिकम् ।
 नत्वा च पादयोस्तस्य निःश्वसन् संस्थितः पुरः ॥ २५ ॥
 यतिरुवाच
 कथं रोदिषि विप्र त्वं का ते चिन्ता बलीयसी ।
 वद त्वं सत्वरं मह्यं स्वस्य दुःखस्य कारणम् ॥ २६ ॥
 ब्राह्मण उवाच
 किं ब्रवीमि ऋषे दुःखं पूर्वपापेन सञ्चितम् ।
 मदीयाः पूर्वजास्तोयं कवोष्णमुपभुञ्जते ॥ २७ ॥
 महत्तं नैव गृह्णन्ति प्रीत्या देवा द्विजादयः ।
 प्रजादुःखेन शून्योऽहं प्राणांस्त्यक्तुमिहागतः ॥ २८ ॥
 धिग्जीवितं प्रजाहीनं धिग्गृहं च प्रजां विना ।
 धिग्धनं चानपत्यस्य धिक्कुलं सन्ततिं विना ॥ २९ ॥
 पाल्यते या मया धेनुः सा वन्ध्या सर्वथा भवेत् ।
 यो मया रोपितो वृक्षः सोऽपि वन्ध्यत्वमाश्रयेत् ॥ ३० ॥
 यत्फलं मद्गृहायातं तच्च शीघ्रं विनश्यति ।

निर्भाग्यस्यानपत्यस्य किमतो जीवितेन मे ॥ ३१ ॥

इत्युक्त्वा स रुरोदोच्चैस्तत्पार्श्वं दुःखपीडितः ।

तदा तस्य यतेश्चित्ते करुणाभूद्दरीयसी ॥ ३२ ॥

तद्भालाक्षरमालां च वाचयामास योगवान् ।

सर्वं ज्ञात्वा यतिः पश्चाद्विप्रमूचे सविस्तरम् ॥ ३३ ॥

यतिरुवाच

मुञ्चाज्ञानं प्रजारूपं बलिष्ठा कर्मणो गतिः ।

विवेकं तु समासाद्य त्यज संसारवासनाम् ॥ ३४ ॥

शृणु विप्र मया तेऽद्य प्रारब्धं तु विलोकितम् ।

सप्तजन्मावधि तव पुत्रो नैव च नैव च ॥ ३५ ॥

सन्ततेः सगरो दुःखमवापाङ्गः पुरा तथा ।

रे मुञ्चाद्य कुटुम्बाशां सन्न्यासे सर्वथा सुखम् ॥ ३६ ॥

ब्राह्मण उवाच

विवेकेन भवेत् किं मे पुत्रं देहि बलादपि ।

नो चेत्त्यजाम्यहं प्राणांस्त्वदग्रे शोकमूर्च्छितः ॥ ३७ ॥

पुत्रादिसुखहीनोऽयं सन्न्यासः शुष्क एव हि ।

गृहस्थः सरसो लोके पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ३८ ॥

इति विप्राग्रहं दृष्ट्वा प्राब्रवीत्स तपोधनः ।

चित्रकेतुर्गतः कष्टं विधिलेखविमार्जनात् ॥ ३९ ॥

न यास्यसि सुखं पुत्राद्यथा दैवहतोद्यमः ।

अतो हठेन युक्तोऽसि ह्यर्थिनं किं वदाम्यहम् ॥ ४० ॥

तस्याग्रहं समालोक्य फलमेकं स दत्तवान् ।

इदं भक्षय पत्न्या त्वं ततः पुत्रो भविष्यति ॥ ४१ ॥

सत्यं शौचं दया दानमेकभक्तं तु भोजनम् ।

वर्षावधि स्त्रिया कार्यं तेन पुत्रोऽतिनिर्मलः ॥ ४२ ॥

एवमुक्त्वा ययौ योगी विप्रस्तु गृहमागतः ।

पत्न्याः पाणौ फलं दत्त्वा स्वयं यातस्तु कुत्रचित् ॥ ४३ ॥

तरुणी कुटिला तस्य सख्यग्रे च रुरोद ह ।

अहो चिन्ता ममोत्पन्न फलं चाहं न भक्षये ॥ ४४ ॥
 फलभक्षेण गर्भः स्याद्गर्भेणोदरवृद्धिता ।
 स्वल्पभक्षं ततोऽशक्तिर्गृहकार्यं कथं भवेत् ॥ ४५ ॥
 दैवाद्धाटि व्रजेद्रामे पलायेद्गर्भिणी कथम् ।
 शुक्वन्नवसेद्गर्भस्तं कुक्षेः कथमुत्सृजेत् ॥ ४६ ॥
 तिर्यक्केदागतो गर्भस्तदा मे मरणं भवेत् ।
 प्रसूतौ दारुणं दुःखं सुकुमारी कथं सहे ॥ ४७ ॥
 मन्दायां मयि सर्वस्वं ननान्दा संहरेत्तदा ।
 सत्यशौचादिनियमो दुराराध्यः स दृश्यते ॥ ४८ ॥
 लालने पालने दुःखं प्रसूतायाश्च वर्तते ।
 वन्ध्या वा विधवा नारी सुखिनी चेति मे मतिः ॥ ४९ ॥
 एवं कुतर्कयोगेन तत्फलं नैव भक्षितम् ।
 पत्या पृष्टं फलं भुक्तं भुक्तं चेति तयोरितम् ॥ ५० ॥
 एकदा भगिनी तस्यास्तद्गृहं स्वेच्छयाऽऽगता ।
 तदग्रे कथितं सर्वं चिन्तेयं महती हि मे ॥ ५१ ॥
 दुर्बला तेन दुःखेन ह्यनुजे करवाणि किम् ।
 साब्रवीन्मम गर्भोऽस्ति तं दास्यामि प्रसूतितः ॥ ५२ ॥
 तावत्कालं सगर्भेव गुप्ता तिष्ठ गृहे सुखम् ।
 वित्तं त्वं मत्पतेर्यच्छ स ते दास्यति बालकम् ॥ ५३ ॥
 षाण्मासिको मृतो बाल इति लोको वदिष्यति ।
 तं बालं पोषयिष्यामि नित्यमागत्य ते गृहे ॥ ५४ ॥
 फलमर्पय धेन्वै त्वं परीक्षार्थं तु साम्प्रतम् ।
 तत्तदाचरितं सर्वं तथैव स्त्रीस्वभावतः ॥ ५५ ॥
 अथ कालेन सा नारी प्रसूता बालकं तदा ।
 आनीय जनको बालं रहस्ये धुन्धुलीं ददौ ॥ ५६ ॥
 तया च कथितं भर्त्रे प्रसूतः सुखमर्भकः ।
 लोकस्य सुखमुत्पन्नमात्मदेवप्रजोदयात् ॥ ५७ ॥

ददौ दानं द्विजातिभ्यो जातकर्म विधाय च ।
 गीतवादित्रघोषोऽभूत्तद्वारे मङ्गलं बहु ॥ ५८ ॥
 भर्तुरग्रेऽब्रवीद्वाक्यं स्तन्यं नास्ति कुचे मम ।
 अन्यस्तन्येन निर्दुग्धा कथं पुष्णामि बालकम् ॥ ५९ ॥
 मत्स्वसुश्च प्रसूतायाः मृतो बालस्तु वर्तते ।
 तामाकार्यं गृहे रक्ष सा तेऽर्भं पोषयिष्यति ॥ ६० ॥
 पतिना तत्कृतं सर्वं पुत्ररक्षणहेतवे ।
 पुत्रस्य धुन्धुकारीति नाम मात्रा प्रतिष्ठितम् ॥ ६१ ॥
 त्रिमासे निर्गते चाथ सा धेनुः सुषुवेऽर्भकम् ।
 सर्वाङ्गसुन्दरं दिव्यं निर्मलं कनकप्रभम् ॥ ६२ ॥
 दृष्ट्वा प्रसन्नो विप्रस्तु संस्कारान् स्वयमादधे ।
 मत्वाऽऽश्चर्यं जनाः सर्वे दिदृक्षार्थं समागताः ॥ ६३ ॥
 भाग्योदयोऽधुना जात आत्मदेवस्य पश्यत ।
 धेन्वा बालः प्रसूतस्तु देवरूपीति कौतुकम् ॥ ६४ ॥
 न ज्ञातं तद्रहस्यं तु केनापि विधियोगतः ।
 गोकर्णं तु सुतं दृष्ट्वा गोकर्णं नाम चाकरोत् ॥ ६५ ॥
 कियत्कालेन तौ जातौ तरुणौ तनयावुभौ ।
 गोकर्णः पण्डितो ज्ञानी धुन्धुकारी महारवलः ॥ ६६ ॥
 स्नानशौचक्रियाहीनो दुर्भक्षी क्रोधवर्धितः ।
 दुष्परिग्रहकर्ता च शवहस्तेन भोजनम् ॥ ६७ ॥
 चौरः सर्वजनद्वेषी परवेशमप्रदीपकः ।
 लालनायार्भकान् धृत्वा सद्यः कूपे न्यपातयत् ॥ ६८ ॥
 हिंसकः शस्त्रधारी च दीनान्धानां प्रपीडकः ।
 चाण्डालाभिरतो नित्यं पाशहस्तः श्वसङ्गतः ॥ ६९ ॥
 तेन वेश्याकुसङ्गेन पित्र्यं वित्तं तु नाशितम् ।
 एकदा पितरौ ताड्य पात्राणि स्वयमाहरत् ॥ ७० ॥
 तत्पिता कृपणः प्रोच्चैर्धनहीनो रुरोद ह ।
 वन्ध्यत्वं तु समीचीनं कुपुत्रो दुःखदायकः ॥ ७१ ॥

क्व तिष्ठामि क्व गच्छामि को मे दुःखं व्यपोहयेत् ।
 प्राणांस्त्यजामि दुःखेन हा कष्टं मम संस्थितम् ॥ ७२ ॥
 तदानीं तु समागत्य गोकर्णो ज्ञानसंयुतः ।
 बोधयामास जनकं वैराग्यं परिदर्शयन् ॥ ७३ ॥
 असारः खलु संसारो दुःखरूपी विमोहकः ।
 सुतः कस्य धनं कस्य स्नेहवान् ज्वलतेऽनिशम् ॥ ७४ ॥
 न चेन्द्रस्य सुखं किञ्चिन्न सुखं चक्रवर्तिनः ।
 सुखमस्ति विरक्तस्य मुनेरेकान्तजीविनः ॥ ७५ ॥
 मुञ्चाज्ञानं प्रजारूपं मोहतो नरके गतिः ।
 निपतिष्यति देहोऽयं सर्वं त्यक्त्वा वनं व्रज ॥ ७६ ॥
 तद्वाक्यं तु समाकर्ण्य गन्तुकामः पिताब्रवीत् ।
 किं कर्तव्यं वने तात तत्त्वं वद सविस्तरम् ॥ ७७ ॥
 अन्धकूपे स्नेहपाशे बद्धः पङ्कुरहं शठः ।
 कर्मणा पतितो नूनं मामुद्धर दयानिधे ॥ ७८ ॥
 गोकर्ण उवाच
 देहेऽस्थिमांसरुधिरेऽभिमतिं त्यज त्वं
 जायासुतादिषु सदा ममतां विमुञ्च
 पश्यानिशं जगदिदं क्षणभङ्गनिष्ठं
 वैराग्यरागरसिको भव भक्तिनिष्ठः ॥ ७९ ॥
 धर्मं भजस्व सततं त्यज लोकधर्मान्
 सेवस्व साधुपुरुषान् जहि कामतृष्णाम् ।
 अन्यस्य दोषगुणचिन्तनमाशु मुक्त्वा
 सेवाकथारसमहो नितरां पिब त्वम् ॥ ८० ॥
 एवं सुतोक्तिवशतोऽपि गृहं विहाय
 यातो वनं स्थिरमतिर्गतषष्टिवर्षः ।
 युक्तो हरेरनुदिनं परिचर्ययासौ
 श्रीकृष्णमाप नियतं दशमस्य पाठात् ॥ ८१ ॥
 इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये

विप्रमोक्षो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ पञ्चमोऽध्यायः - ५ ॥

सूत उवाच
 पितर्युपरते तेन जननी ताडिता भृशम् ।
 क्व वित्तं तिष्ठति ब्रूहि हनिष्ये लत्तया न चेत् ॥ १ ॥
 इति तद्वाक्यसन्त्रासाज्जनन्या पुत्रदुःखतः ।
 कूपे पातःकृतो रात्रौ तेन सा निधनं गता ॥ २ ॥
 गोकर्णस्तीर्थयात्रार्थं निर्गतो योगसंस्थितः ।
 न दुःखं न सुखं तस्य न वैरी नापि बान्धवः ॥ ३ ॥
 धुन्धुकारी गृहेऽतिष्ठत् पञ्चपण्यवधूवृतः ।
 अत्युग्रकर्मकर्ता च तत्पोषणविमूढधीः ॥ ४ ॥
 एकदा कुलटास्तास्तु भूषणान्यभिलिप्सवः ।
 तदर्थं निर्गतो गेहात् कामान्धो मृत्युमस्मरन् ॥ ५ ॥
 यतस्ततश्च संहृत्य वित्तं वेश्म पुनर्गतः ।
 ताभ्योऽयच्छत् सुवस्त्राणि भूषणानि कियन्ति च ॥ ६ ॥
 बहुवित्तचयं दृष्ट्वा रात्रौ नार्यो व्यचारयन् ।
 चौर्यं करोत्यसौ नित्यमतो राजा ग्रहीष्यति ॥ ७ ॥
 वित्तं हत्वा पुनश्चैनं मारयिष्यति निश्चितम् ।
 अतोऽर्थगुप्तये गूढमस्माभिः किं न हन्यते ॥ ८ ॥
 निहत्यैनं गृहीत्वार्थं यास्यामो यत्र कुत्रचित् ।
 इति ता निश्चयं कृत्वा सुप्तं सम्बध्य रश्मिभिः ॥ ९ ॥
 पाशं कण्ठे निधायास्य तन्मृत्युमपचक्रमुः ।
 त्वरितं न ममारासौ चिन्तायुक्तास्तदाभवन् ॥ १० ॥

तप्ताङ्गारसमूहांश्च तन्मुखे हि विचिक्षिपुः ।
अग्निज्वालातिदुःखेन व्याकुलो निधनं गतः ॥ ११ ॥
तं देहं मुमुचुर्गते प्रायः साहसिकाः स्त्रियः ।
न ज्ञातं तद्रहस्यं तु केनापीदं तथैव च ॥ १२ ॥
लोकैः पृष्टा वदन्ति स्म दूरं यातः प्रियो हि नः ।
आगमिष्यति वर्षेऽस्मिन् वित्तलोभविकर्षितः ॥ १३ ॥
स्त्रीणां नैव तु विश्वासं दुष्टानां कारयेद्बुधः ।
विश्वासे यः स्थितो मूढः स दुःखैः परिभूयते ॥ १४ ॥
सुधामयं वचो यासां कामिनां रसवर्धनम् ।
हृदयं क्षुरधाराभं प्रियः को नाम योषिताम् ॥ १५ ॥
संहृत्य वित्तं ता याताः कुलटा बहुभर्तृकाः ।
धुन्धुकारी बभूवाथ महान् प्रेतः कुकर्मतः ॥ १६ ॥
वात्यारूपधरो नित्यं धावन् दशदिशोऽन्तरम् ।
शीतातपपरिक्लिष्टो निराहारः पिपासितः ॥ १७ ॥
न लेभे शरणं कापि हा दैवेति मुहुर्वदन् ।
कियत्कालेन गोकर्णो मृतं लोकादबुध्यत ॥ १८ ॥
अनाथं तं विदित्वैव गयाश्राद्धमचीकरत् ।
यस्मिंस्तीर्थे तु संयाति तत्र श्राद्धमवर्तयत् ॥ १९ ॥
एवं भ्रमन् स गोकर्णः स्वपुरं समुपेयिवान् ।
रात्रौ गृहाङ्गणे स्वप्नुमागतोऽलक्षितः परैः ॥ २० ॥
तत्र सुप्तं स विज्ञाय धुन्धुकारी स्वबान्धवम् ।
निशीथे दर्शयामास महारौद्रतरं वपुः ॥ २१ ॥
सकृन्मेषः सकृद्धस्ती सकृच्च महिषोऽभवत् ।
सकृदिन्द्रः सकृच्चाग्निः पुनश्च पुरुषोऽभवत् ॥ २२ ॥
वैपरीत्यमिदं दृष्ट्वा गोकर्णो धैर्यसंयुतः ।
अयं दुर्गतिकः कोऽपि निश्चित्याथ तमब्रवीत् ॥ २३ ॥
गोकर्ण उवाच
कस्त्वमुग्रतरो रात्रौ कुतो यातो दशामिमाम् ।

किं वा प्रेतः पिशाचो वा राक्षसोऽसीति शंस नः ॥ २४ ॥

सूत उवाच

एवं पृष्टस्तदा तेन रुरोदोच्चैः पुनः पुनः ।

अशक्तो वचनोच्चारे संज्ञामात्रं चकार ह ॥ २५ ॥

ततोऽञ्जलौ जलं कृत्वा गोकर्णस्तमुदीरयत् ।

तत्सेकाद्गतपापोऽसौ प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ २६ ॥

प्रेत उवाच

अहं भ्राता त्वदीयोऽस्मि धुन्धुकारीति नामतः ।

स्वकीयेनैव दोषेण ब्रह्मत्वं नाशितं मया ॥ २७ ॥

कर्मणो नास्ति सङ्ख्या मे महाज्ञाने विवर्तिनः ।

लोकानां हिंसकः सोऽहं स्त्रीभिर्दुःखेन मारितः ॥ २८ ॥

अतः प्रेतत्वमापन्नो दुर्दशां च वहाम्यहम् ।

वाताहारेण जीवामि दैवाधीनफलोदयात् ॥ २९ ॥

अहो बन्धो कृपासिन्धो भ्रातर्माशाशु मोचय ।

गोकर्णो वचनं श्रुत्वा तस्मै वाक्यमथाब्रवीत् ॥ ३० ॥

गोकर्ण उवाच

त्वदर्थं तु गयापिण्डो मया दत्तो विधानतः ।

तत्कथं नैव मुक्तोऽसि ममाश्चर्यमिदं महत् ॥ ३१ ॥

गयाश्राद्धान्न मुक्तिश्चेदुपायो नापरस्त्वह ।

किं विधेयं मया प्रेत तत्त्वं वद सविस्तरम् ॥ ३२ ॥

प्रेत उवाच

गयाश्राद्धशतेनापि मुक्तिर्मे न भविष्यति ।

उपायमपरं कञ्चित्त्वं विचारय साम्प्रतम् ॥ ३३ ॥

इति तद्वाक्यमाकर्ण्य गोकर्णो विस्मयं गतः ।

शतश्राद्धैर्न मुक्तिश्चेदसाध्यं मोचनं तव ॥ ३४ ॥

इदानीं तु निजं स्थानमातिष्ठ प्रेत निर्भयः ।

त्वन्मुक्तिसाधकं किञ्चिदाचरिष्ये विचार्य च ॥ ३५ ॥

धुन्धुकारी निजस्थानं तेनादिष्टस्ततो गतः ।

गोकर्णाश्विन्तयामास तां रात्रिं न तदध्यगात् ॥ ३६ ॥

प्रातस्तमागतं दृष्ट्वा लोकाः प्रीत्या समागताः ।

तत्सर्वं कथितं तेन यज्जातं च यथा निशि ॥ ३७ ॥

विद्वांसो योगनिष्ठाश्च ज्ञानिनो ब्रह्मवादिनः ।

तन्मुक्तिं नैव तेऽपश्यन् पश्यन्तः शास्त्रसञ्चयान् ॥ ३८ ॥

ततः सर्वैः सूर्यवाक्यं तन्मुक्तौ स्थापितं परम् ।

गोकर्णः स्तम्भनं चक्रे सूर्यवेगस्य वै तदा ॥ ३९ ॥

तुभ्यं नमो जगत्साक्षिन् ब्रूहि मे मुक्तिहेतुकम् ।

तच्छ्रुत्वा दूरतः सूर्यः स्फुटमित्यभ्यभाषत ॥ ४० ॥

श्रीमद्भागवतान्मुक्तिः सप्ताहं वाचनं कुरु ।

इति सूर्यवचः सर्वैर्धर्मरूपं तु विश्रुतम् ॥ ४१ ॥

सर्वेऽब्रुवन् प्रयत्नेन कर्तव्यं सुकरं त्विदम् ।

गोकर्णो निश्चयं कृत्वा वाचनार्थं प्रवर्तितः ॥ ४२ ॥

तत्र संश्रवणार्थाय देशग्रामाज्जना युयुः ।

पङ्गन्धवृद्धमन्दाश्च तेऽपि पापक्षयाय वै ॥ ४३ ॥

समाजस्तु महाज्जातो देवविस्मयकारकः ।

यदैवासनमास्थाय गोकर्णोऽकथयत् कथाम् ॥ ४४ ॥

स प्रेतोऽपि तदा यातः स्थानं पश्यन्नितस्ततः ।

सप्तग्रन्थियुतं तत्रापश्यत्कीचकमुच्छ्रितम् ॥ ४५ ॥

तन्मूलच्छिद्रमाविश्य श्रवणार्थं स्थितो ह्यसौ ।

वातरूपी स्थितिं कर्तुमशक्तो वंशमाविशत् ॥ ४६ ॥

वैष्णवं ब्राह्मणं मुख्यं श्रोतारं परिकल्प्य सः ।

प्रथमस्कन्धतः स्पष्टमाख्यानं धेनुजोऽकरोत् ॥ ४७ ॥

दिनान्ते रक्षिता गाथा तदा चित्रं बभूव ह ।

वंशैकग्रन्थिभेदोऽभूत् सशब्दं पश्यतां सताम् ॥ ४८ ॥

द्वितीयेऽह्नि तथा सायं द्वितीयग्रन्थिभेदनम् ।

तृतीयेऽह्नि तथा सायं तृतीयग्रन्थिभेदनम् ॥ ४९ ॥

एवं सप्तदिनैश्चैव सप्तग्रन्थिविभेदनम् ।
 कृत्वा स द्वादशस्कन्धश्रवणात् प्रेततां जहौ ॥ ५० ॥
 दिव्यरूपधरो जातस्तुलसीदाममण्डितः ।
 पीतवासा घनश्यामो मुकुटी कुण्डलान्वितः ॥ ५१ ॥
 ननाम भ्रातरं सद्यो गोकर्णमिति चाब्रवीत् ।
 त्वयाहं मोचितो बन्धो कृपया प्रेतकश्मलात् ॥ ५२ ॥
 धन्या भागवती वार्ता प्रेतपीडाविनाशिनी ।
 सप्ताहोऽपि तथा धन्यः कृष्णलोकफलप्रदः ॥ ५३ ॥
 कम्पन्ते सर्वपापानि सप्ताहश्रवणे स्थिते ।
 अस्माकं प्रलयं सद्यः कथा चेयं करिष्यति ॥ ५४ ॥
 आर्द्रं शुष्कं लघु स्थूलं वाङ्मनःकर्मभिः कृतम् ।
 श्रवणं विदहेत्पापं पावकः समिधो यथा ॥ ५५ ॥
 अस्मिन् वै भारते वर्षे सूरिभिर्वेदसंसदि ।
 अकथाश्राविणां पुंसां निष्फलं जन्म कीर्तितम् ॥ ५६ ॥
 किं मोहतो रक्षितेन सुपुष्टेन बलीयसा ।
 अध्रुवेण शरीरेण शुकशास्त्रकथां विना ॥ ५७ ॥
 अस्थिस्तम्भं स्नायुबद्धं मांसशोणितलेपितम् ।
 चर्मावनद्धं दुर्गन्धं पात्रं मूत्रपुरीषयोः ॥ ५८ ॥
 जराशोकविपाकार्तं रोगमन्दिरमातुरम् ।
 दुष्पूरं दुर्धरं दुष्टं सदोषं क्षणभङ्गुरम् ॥ ५९ ॥
 कृमिविङ्गस्मसंज्ञान्तं शरीरमिति वर्णितम् ।
 अस्थिरेण स्थिरं कर्म कुतोऽयं साधयेन्न हि ॥ ६० ॥
 यत् प्रातः संस्कृतं चान्नं सायं तच्च विनश्यति ।
 तदीयरससम्पुष्टे काये का नाम नित्यता ॥ ६१ ॥
 सप्ताहश्रवणाल्लोके प्राप्यते निकटे हरिः ।
 अतो दोषनिवृत्त्यर्थमेतदेव हि साधनम् ॥ ६२ ॥
 बुद्बुदा इव तोयेषु मशका इव जन्तुषु ।
 जायन्ते मरणायैव कथाश्रवणवर्जिताः ॥ ६३ ॥

जडस्य शुष्कवंशस्य यत्र ग्रन्थिविभेदनम् ।
चित्रं किमु तदा चित्तग्रन्थिभेदः कथाश्रवात् ॥ ६४ ॥
भिद्यते हृदयग्रन्थिश्लिद्यन्ते सर्वशंशयाः ।
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि सप्ताहश्रवणे कृते ॥ ६५ ॥
संसारकर्दमालेपप्रक्षालनपटीयसि ।
कथातीर्थे स्थिते चित्ते मुक्तिरेव बुधैः स्मृता ॥ ६६ ॥
एवं ब्रुवति वै तस्मिन् विमानमागमत्तदा ।
वैकुण्ठवासिभिर्युक्तं प्रस्फुरद्दीप्तिमण्डलम् ॥ ६७ ॥
सर्वेषां पश्यतां भेजे विमानं धुन्धुलीसुतः ।
विमाने वैष्णवान् वीक्ष्य गोकर्णो वाक्यमब्रवीत् ॥ ६८ ॥
गोकर्ण उवाच
अत्रैव बहवः सन्ति श्रोतारो मम निर्मलाः ।
आनीतानि विमनानि न तेषां युगपत्कुतः ॥ ६९ ॥
श्रवणं समभागेन सर्वेषामिह दृश्यते ।
फलभेदः कुतो जातः प्रब्रुवन्तु हरिप्रियाः ॥ ७० ॥
हरिदासा ऊचुः
श्रवणस्य विभेदेन फलभेदोऽत्र संस्थितः ।
श्रवणं तु कृतं सर्वैर्न तथा मननं कृतम् ॥ ७१ ॥
फलभेदस्ततो जातो भजनादपि मानद ।
सप्तरात्रमुपोष्यैव प्रेतेन श्रवणं कृतम् ॥ ७२ ॥
मननादि तथा तेन स्थिरचित्ते कृतं भृशम् ।
अदृढं च हतं ज्ञानं प्रमादेन हतं श्रुतम् ॥ ७३ ॥
सन्दिग्धो हि हतो मन्त्रो व्यग्रचित्तो हतो जपः ।
अवैष्णवो हतो देशो हतं श्राद्धमपात्रकम् ॥ ७४ ॥
हतमश्रोत्रिये दानमनाचारहतं कुलम् ।
विश्वासो गुरुवाक्येषु स्वस्मिन् दीनत्वभावना ॥ ७५ ॥
मनोदोषजयश्चैव कथायां निश्चला मतिः ।

एवमादि कृतं चेत्स्यात्तदा वै श्रवणे फलम् ॥ ७६ ॥
 पुनःश्रवान्ते सर्वेषां वैकुण्ठे वसतिर्ध्रुवं
 गोकर्णं तव गोविन्दो गोलोकं दास्यति स्वयम् ॥ ७७ ॥
 एवमुक्त्वा ययुः सर्वे वैकुण्ठं हरिकीर्तनाः ।
 श्रावणे मासि गोकर्णः कथामूचे तथा पुनः ॥ ७८ ॥
 सप्तरात्रवतीं भूयः श्रवणं तैः कृतं पुनः ।
 कथासमाप्तौ यज्जातं श्रूयतां तच्च नारद ॥ ७९ ॥
 विमानैः सह भक्तैश्च हरिराविर्बभूव ह ।
 जयशब्दा नमःशब्दास्तत्रासन् बहवस्तदा ॥ ८० ॥
 पाञ्चजन्यध्वनिं चक्रे हर्षात्तत्र स्वयं हरिः ।
 गोकर्णं तु समालिङ्गाकरोत् स्वसदृशं हरिः ॥ ८१ ॥
 श्रोतृनन्यान् घनश्यामान् पीतकौशेयवाससः ।
 किरीटिनः कुण्डलिनस्तथा चक्रे हरिः क्षणात् ॥ ८२ ॥
 तद्भामे ये स्थिता जीवा आश्वचाण्डालजातयः ।
 विमाने स्थापितास्तेऽपि गोकर्णकृपया तदा ॥ ८३ ॥
 प्रेषिता हरिलोके ते यत्र गच्छन्ति योगिनः ।
 गोकर्णेन स गोपालो गोलोकं गोपवल्लभम् ॥ ८४ ॥
 कथाश्रवणतः प्रीतो निर्ययौ भक्तवत्सलः ।
 अयोध्यावासिनः पूर्वं यथा रामेण सङ्गताः ॥ ८५ ॥
 तथा कृष्णेन ते नीता गोलोकं योगिदुर्लभम् ।
 यत्र सूर्यस्य सोमस्य सिद्धानां न गतिः कदा ।
 तं लोकं हि गतास्ते तु श्रीमद्भागवतश्रवात् ॥ ८६ ॥
 ब्रूमोऽद्य ते किं फलवृन्दमुज्ज्वलं
 सप्ताहयज्ञेन कथासु सञ्चितम् ।
 कर्णेन गोकर्णकथाक्षरे यैः
 पीतश्च ते गर्भगता न भूयः ॥ ८७ ॥
 वाताम्बुपर्णाशनदेहशोषणै-
 स्तपोभिरुग्रैश्चिरकालसञ्चितैः ।

योगैश्च संयान्ति न तां गतिं वै
सप्ताहगाथाश्रवणेन यान्ति याम् ॥ ८८ ॥
इतिहासमिमं पुण्यं शाण्डिल्योऽपि मुनीश्वरः ।
पठते चित्रकूटस्थो ब्रह्मानन्दपरिस्रुतः ॥ ८९ ॥
आख्यानमेतत्परमं पवित्रं
श्रुतं सकृद्वै विदहेदघौघम् ।
श्राद्धे प्रयुक्तं पितृतृप्तिमावहे-
न्नित्यं सुपाठादपुनर्भवं च ॥ ९० ॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये
गोकर्णमोक्षवर्णनं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ षष्ठोऽध्यायः - ६ ॥

कुमारा ऊचुः
अथ ते सम्प्रवक्ष्यामः सप्ताहश्रवणे विधिम् ।
सहायैर्वसुभिश्चैव प्रायः साध्यो विधिः स्मृतः ॥ १ ॥
दैवज्ञं तु समाह्वय मुहूर्तं पृच्छ्य यत्नतः ।
विवाहे यादृशं वित्तं तादृशं परिकल्पयेत् ॥ २ ॥
नभस्य आश्विनोर्जौ च मार्गशीर्षः शुचिर्नभाः ।
एते मासाः कथारम्भे श्रोतृणां मोक्षसूचकाः ॥ ३ ॥
मासानां विप्र हेयानि तानि त्याज्यानि सर्वथा ।
सहायाश्चेतरे चात्र कर्तव्याः सोद्यमाश्च ये ॥ ४ ॥
देशे देशे तथा सेयं वार्ता प्रेष्या प्रयत्नतः ।
भविष्यति कथा चात्र आगन्तव्यं कुटुम्बिभिः ॥ ५ ॥
दूरे हरिकथाः केचिदूरे चाच्युतकीर्तनाः ।
स्त्रियः शूद्रादयो ये च तेषां बोधो यतो भवेत् ॥ ६ ॥

देशे देशे विरक्ता ये वैष्णवाः कीर्तनोत्सुकाः ।
 तेष्वेव पत्रं प्रेष्यं च तल्लेखनमितीरितम् ॥ ७ ॥
 सतां समाजो भविता सप्तरात्रं सुदुर्लभः ।
 अपूर्वरसरूपैव कथा चात्र भविष्यति ॥ ८ ॥
 श्रीमद्भागवतपीयूषपानाय रसलम्पटाः ।
 भवन्तश्च तथा शीघ्रमायात प्रेमतत्पराः ॥ ९ ॥
 नावकाशः कदाचिच्चेद्दिनमात्रं तथापि तु ।
 सर्वथाऽऽगमनं कार्यं क्षणोऽत्रैव सुदुर्लभः ॥ १० ॥
 एवमाकारणं तेषां कर्तव्यं विनयेन च ।
 आगन्तुकानां सर्वेषां वासस्थानानि कल्पयेत् ॥ ११ ॥
 तीर्थे वापि वने वापि गृहे वा श्रवणं मतम् ।
 विशाला वसुधा यत्र कर्तव्यं तत्कथास्थलम् ॥ १२ ॥
 शोधनं मार्जनं भूमेर्लेपनं धातुमण्डनम् ।
 गृहोपस्करमुद्धृत्य गृहकोणे निवेशयेत् ॥ १३ ॥
 अर्वाक् पञ्चाहतो यत्नादास्तीर्णानि प्रमेलयेत् ।
 कर्तव्यो मण्डपः प्रोच्चैः कदलीखण्डमण्डितः ॥ १४ ॥
 फलपुष्पदलैर्विष्वग्वितानेन विराजितः ।
 चतुर्दिक्षु ध्वजारोपो बहुसम्पद्विराजितः ॥ १५ ॥
 ऊर्ध्वं सप्तैव लोकाश्च कल्पनीयाः सविस्तरम् ।
 तेषु विप्रा विरक्ताश्च स्थापनीयाः प्रबोध्य च ॥ १६ ॥
 पूर्वं तेषामासनानि कर्तव्यानि यथोत्तरम् ।
 वक्तुश्चापि तदा दिव्यमासनं परिकल्पयेत् ॥ १७ ॥
 उदङ्मुखो भवेद्वक्ता श्रोता वै प्राङ्मुखस्तदा ।
 प्राङ्मुखश्चेद्भवेद्वक्ता श्रोता चोदङ्मुखस्तदा ॥ १८ ॥
 अथवा पूर्वदिग्ज्ञेया पूज्यपूजकमध्यतः ।
 श्रोतृणामागमे प्रोक्ता देशकालादिकोविदैः ॥ १९ ॥
 विरक्तो वैष्णवो विप्रो वेदशास्त्रविशुद्धिकृत् ।
 दृष्टान्तकुशलो धीरो वक्ता कार्योऽतिनिस्पृहः ॥ २० ॥

अनेकधर्मविभ्रान्ताः स्त्रैणाः पाखण्डवादिनः ।
 शुक्रशास्त्रकथोच्चारे त्याज्यास्ते यदि पण्डिताः ॥ २१ ॥
 वक्तुः पार्श्वे सहायार्थमन्यः स्थाप्यस्तथाविधः ।
 पण्डितः संशयच्छेत्ता लोकबोधनतत्परः ॥ २२ ॥
 वक्रा क्षौरं प्रकर्तव्यं दिनादर्वाग्रतासये ।
 अरुणोदयेऽसौ निर्वर्त्य शौचं स्नानं समाचरेत् ॥ २३ ॥
 नित्यं सङ्क्षेपतः कृत्वा सन्ध्याद्यं स्वं प्रयत्नतः ।
 कथाविघ्नविघाताय गणनाथं प्रपूजयेत् ॥ २४ ॥
 पितृन् सन्तर्प्य शुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ।
 मण्डलं च प्रकर्तव्यं तत्र स्थाप्यो हरिस्तथा ॥ २५ ॥
 कृष्णामुद्दिश्य मन्त्रेण चरेत्पूजाविधिं क्रमात् ।
 प्रदक्षिणनमस्कारान् पूजान्ते स्तुतिमाचरेत् ॥ २६ ॥
 संसारसागरे मग्नं दीनं मां करुणानिधे ।
 कर्ममोह(ग्राह)गृहीताङ्गं मामुद्धर भवार्णवात् ॥ २७ ॥
 श्रीमद्भागवतस्यापि ततः पूजा प्रयत्नतः ।
 कर्तव्या विधिना प्रीत्या धूपदीपसमन्विता ॥ २८ ॥
 ततस्तु श्रीफलं धृत्वा नमस्कारं समाचरेत् ।
 स्तुतिः प्रसन्नचित्तेन कर्तव्या केवलं तदा ॥ २९ ॥
 श्रीमद्भागवतारख्योऽयं प्रत्यक्षः कृष्ण एव हि ।
 स्वीकृतोऽसि मया नाथ मुक्त्यर्थं भवसागरे ॥ ३० ॥
 मनोरथो मदीयोऽयं सफलः सर्वथा त्वया ।
 निर्विघ्नेनैव कर्तव्यो दासोऽहं तव केशव ॥ ३१ ॥
 एवं दीनवचः प्रोच्य वक्तारं चाथ पूजयेत् ।
 सम्भूष्य वस्त्रभूषाभिः पूजान्ते तं च संस्तवेत् ॥ ३२ ॥
 शुकरूप प्रबोधज्ञ सर्वशास्त्रविशारद ।
 एतत्कथाप्रकाशेन मदज्ञानं विनाशय ॥ ३३ ॥
 तदग्रे नियमः पश्चात्कर्तव्यः श्रेयसे मुदा ।

सप्तरात्रं यथाशक्त्या धारणीयः स एव हि ॥ ३४ ॥
वरणं पञ्चविप्राणां कथाभङ्गनिवृत्तये ।
कर्तव्यं तैर्हरैर्जाप्यं द्वादशाक्षरविद्यया ॥ ३५ ॥
ब्राह्मणान् वैष्णवांश्चान्यान् तथा कीर्तनकारिणः ।
नत्वा सम्पूज्य दत्ताज्ञाः स्वयमासनमाविशेत् ॥ ३६ ॥
लोकवित्तधनागारपुत्रचिन्तां व्युदस्य च ।
कथाचित्तः शुद्धमतिः स लभेत् फलमुत्तमम् ॥ ३७ ॥
आसूर्योदयमारभ्य सार्धत्रिप्रहरान्तकम् ।
वाचनीया कथा सम्यग्धीरकण्ठं सुधीमता ॥ ३८ ॥
कथाविरामः कर्तव्यो मध्याह्ने घटिकाद्वयम् ।
तत्कथामनु कार्यं वै कीर्तनं वैष्णवैस्तदा ॥ ३९ ॥
मलमूत्रजयार्थं हि लघ्वाहारः सुखावहः ।
हविष्यान्नेन कर्तव्यो ह्येकवारं कथार्थिना ॥ ४० ॥
उपोष्य सप्तरात्रं वै शक्तिश्चेच्छृणुयात् तदा ।
घृतपानं पयःपानं कृत्वा वै शृणुयात् सुखम् ॥ ४१ ॥
फलाहारेण वा श्राव्यमेकभक्तेन वा पुनः ।
सुखसाध्यं भवेद्यत्तु कर्तव्यं श्रवणाय तत् ॥ ४२ ॥
भोजनं तु वरं मन्ये कथाश्रवणकारकम् ।
नोपवासो वरः प्रोक्तः कथाविघ्नकरो यदि ॥ ४३ ॥
सप्ताहव्रतिनां पुंसां नियमाञ्छृणु नारद
विष्णुदीक्षाविहीनानां नाधिकारः कथाश्रवे ॥ ४४ ॥
ब्रह्मचर्यमधःसुप्तिः पत्रावल्यां च भोजनं
कथासमाप्तौ भुक्तिं च कुर्यान्नित्यं कथाव्रती ॥ ४५ ॥
द्विदलं मधु तैलं च गरिष्ठान्नं तथैव च ।
भावदुष्टं पर्युषितं जह्यान्नित्यं कथाव्रती ॥ ४६ ॥
कामं क्रोधं मदं मानं मत्सरं लोभमेव च ।
दम्भं मोहं तथा द्वेषं दूरयेच्च कथाव्रती ॥ ४७ ॥

वेदवैष्णवविप्राणां गुरुगोब्रतिनां तथा ।
 स्त्रीराजमहतां निन्दां वर्जयेद्यः कथाव्रती ॥ ४८ ॥
 रजस्वलान्त्यजम्लेच्छपतितव्रात्यकैस्तथा ।
 द्विजद्विद्वेदबाह्वैश्च न वदेद्यः कथाव्रती ॥ ४९ ॥
 सत्यं शौचं दयां मौनमार्जवं विनयं तथा ।
 उदारमानसं तद्वदेवं कुर्यात् कथाव्रती ॥ ५० ॥
 दरिद्रश्च क्षयी रोगी निर्भाग्यः पापकर्मवान् ।
 अनपत्यो मोक्षकामः शृणुयाच्च कथामिमाम् ॥ ५१ ॥
 अपुष्पा काकवन्ध्या च वन्ध्या या च मृतार्भका ।
 स्रवद्गर्भा च या नारी तथा श्राव्यः प्रयत्नतः ॥ ५२ ॥
 एतेषु विधिना श्रावे तदक्षयतरं भवेत् ।
 अत्युत्तमा कथा दिव्या कोटियज्ञफलप्रदा ॥ ५३ ॥
 एवं कृत्वा व्रतविधिमुद्यापनमथाचरेत् ।
 जन्माष्टमीव्रतमिव कर्तव्यं फलकाङ्क्षिभिः ॥ ५४ ॥
 अकिञ्चनेषु भक्तेषु प्रायो नोद्यापनाग्रहः ।
 श्रवणेनैव पूतास्ते निष्कामा वैष्णवा यतः ॥ ५५ ॥
 एवं नगाहयज्ञेऽस्मिन् समाप्ते श्रोतुभिस्तदा ।
 पुस्तकस्य च वक्तुश्च पूजा कार्यातिभक्तितः ॥ ५६ ॥
 प्रसादतुलसीमालाः श्रोतृभ्यश्चाथ दीयताम् ।
 मृदङ्गतालललितं कर्तव्यं कीर्तनं ततः ॥ ५७ ॥
 जयशब्दं नमःशब्दं शङ्खशब्दं च कारयेत् ।
 विप्रेभ्यो याचकेभ्यश्च वित्तमन्नं च दीयताम् ॥ ५८ ॥
 विरक्तश्चेद्भवेच्छ्रोता गीता वाच्या परेऽहनि
 गृहस्थश्चेत्तदा होमः कर्तव्यः कर्मशान्तये ॥ ५९ ॥
 प्रतिश्लोकं च जुहुयाद्विधिना दशमस्य च ।
 पायसं मधु सर्पिश्च तिलान्नादिकसंयुतम् ॥ ६० ॥
 अथवा हवनं कुर्याद्गायत्र्या सुसमाहितः ।
 तन्मयत्वात् पुराणस्य परमस्य च तत्त्वतः ॥ ६१ ॥

होमाशक्तौ बुधो हौम्यं दद्यात्तत्फलसिद्धये ।
 नानाच्छिद्रनिरोधार्थं न्यूनताधिकतानयोः ॥ ६२ ॥
 दोषयोः प्रशामार्थं च पठेन्नामसहस्रकम् ।
 तेन स्यात्तत्फलं सर्वं नास्त्यस्मादधिकं यतः ॥ ६३ ॥
 द्वादश ब्राह्मणान् पश्चाद्भोजयेन्मधुपायसैः ।
 दद्यात्सुवर्णधेनुं च व्रतपूर्णत्वहेतवे ॥ ६४ ॥
 शक्तौ फलत्रयमितं स्वर्णसिंहं विधाय च ।
 तत्रास्य पुस्तकं स्थाप्यं लिखितं ललिताक्षरम् ॥ ६५ ॥
 सम्पूज्यावाहनाद्यैस्तदुपचारैः सदक्षिणम् ।
 वस्त्रभूषणगन्धाद्यैः पूजिताय यतात्मने ॥ ६६ ॥
 आचार्याय सुधीर्दत्त्वा मुक्तः स्याद्भवबन्धनैः ।
 एवं कृते विधाने च सर्वपापनिवारणे ॥ ६७ ॥
 फलदं स्यात्पुराणं तु श्रीमद्भागवतं शुभम् ।
 धर्मकामार्थमोक्षाणां साधनं स्यान्न संशयः ॥ ६८ ॥
 कुमारा ऊचुः
 इति ते कथितं सर्वं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ।
 श्रीमद्भागवतेनैव भुक्तिमुक्ती करे स्थिते ॥ ६९ ॥
 सूत उवाच
 इत्युक्त्वा ते महात्मानः प्रोचुर्भागवतीं कथाम् ।
 सर्वपापहरां पुण्यां भुक्तिमुक्तिप्रदायिनीम् ॥ ७० ॥
 शृण्वतां सर्वभूतानां सप्ताहं नियतात्मनाम् ।
 यथाविधि ततो देवं तुष्टुवुः पुरुषोत्तमम् ॥ ७१ ॥
 तदन्ते ज्ञानवैराग्यभक्तीनां पुष्टता परा ।
 तारुण्यं परमं चाभूत् सर्वभूतमनोहरम् ॥ ७२ ॥
 नारदश्च कृतार्थोऽभूत् सिद्धे स्वीये मनोरथे ।
 पुलकीकृतसर्वाङ्गः परमानन्दसम्भृतः ॥ ७३ ॥
 एवं कथां समाकर्ण्य नारदो भगवत्प्रियः ।

प्रेमगद्गदया वाचा तानुवाच कृताञ्जलिः ॥ ७४ ॥

नारद उवाच

धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि भवद्भिः करुणापरैः ।

अद्य मे भगवाँल्लब्धः सर्वपापहरो हरिः ॥ ७५ ॥

श्रवणं सर्वधर्मैभ्यो वरं मन्ये तपोधनाः ।

वैकुण्ठस्थो यतः कृष्णः श्रवणाद्यस्य लभ्यते ॥ ७६ ॥

सूत उवाच

एवं ब्रुवति वै तत्र नारदे वैष्णवोत्तमे ।

परिभ्रमन् समायातः शुको योगेश्वरस्तदा ॥ ७७ ॥

तत्राययौ षोडशवार्षिकस्तदा

व्यासात्मजो ज्ञानमहाब्धिचन्द्रमाः ।

कथावसाने निजलाभपूर्णः

प्रेम्णा पठन् भागवतं शनैः शनैः ॥ ७८ ॥

दृष्ट्वा सदस्याः परमोरुतेजसं

सद्यः समुत्थाय ददुर्महासनम् ।

प्रीत्या सुरर्षिस्तमपूजयत् सुखं

स्थितोऽवदत् संशृणुतामलां गिरम् ॥ ७९ ॥

श्रीशुक उवाच

निगमकल्पतरुर्गलितं फलं

शुकमुखादमृतद्रवसंयुतम् ।

पिबत् भागवतं रसमालयं

मुहुरहो रसिका भुवि भावुका ॥ ८० ॥

धर्मः प्रोज्झितकैतवोऽत्र परमो निर्मत्सराणां सतां

वेद्यं वास्तवमत्र वस्तु शिवदं तापत्रयोन्मूलनम् ।

श्रीमद्भागवते महामुनिकृते किं वा परैरीश्वरः

सद्यो हृद्यवरुध्यतेऽत्र कृतिभिः शुश्रूषुभिस्तत्क्षणात् ॥ ८१ ॥

श्रीमद्भागवतं पुराणतिलकं यद्वैष्णवानां धनं

यस्मिन् पारमहंस्यमेवममलं ज्ञानं परं गीयते ।

यत्र ज्ञानविरागभक्तिसहितं नैष्कर्म्यमाविष्कृतं

तच्छृण्वन् प्रपठन् विचारणपरो भक्त्या विमुच्यन्नरः ॥ ८२ ॥

स्वर्गं सत्ये च कैलासे वैकुण्ठे नास्त्ययं रसः ।

अतः पिबन्तु सद्भक्त्या मा मा मुञ्चत कर्हिचित् ॥ ८३ ॥

सूत उवाच

एवं ब्रुवाणे सति बादरायणौ

मध्ये सभायां हरिराविरासीत् ।

प्रह्लादबल्युद्धवफाल्गुनादिभिः

वृतः सुरर्षिस्तमपूजयच्च तान् ॥ ८४ ॥

दृष्ट्वा प्रसन्नं महदासने हरिं

ते चक्रिरे कीर्तनमग्रतस्तदा ।

भवो भवान्या कमलासनस्तु

तत्रागमन् कीर्तनदर्शनाय ॥ ८५ ॥

प्रह्लादस्तालधारी तरलगतितया चोद्धवः कांस्यधारी

वीणाधारी सुरर्षिः स्वरकुशलतया रागकर्तार्जुनोऽभूत् ।

इन्द्रोऽवादीन्मृदङ्गं जयजयसुकराः कीर्तनं ते कुमार

यत्राग्रे भाववक्ता सरसरचनया व्यासपुत्रो बभूव ॥ ८६ ॥

ननर्त मध्ये त्रिकमेव तत्र

भक्त्यादिकानां नटवस्तुतेजसाम् ।

अलौकिकं कीर्तनमेतदीक्ष्य

हरिः प्रसन्नोऽपि वचोऽब्रवीत्तत् ॥ ८७ ॥

मत्तो वरं भागवता वृणुध्वं

प्रीतः कथाकीर्तनतोऽस्मि साम्प्रतम् ।

श्रुत्वेति तद्वाक्यमतिप्रसन्नाः

प्रेमार्द्रचित्ता हरिमूचिरे ते ॥ ८८ ॥

नगाहगाथासु च सर्वभक्तै-

रेभिस्त्वया भाव्यमिति प्रयत्नात् ।

मनोरथोऽयं परिपूरणीय-

स्तथेति चोत्त्वान्तरधीयताच्युतः ॥ ८९ ॥

ततोऽनमत्तच्चरणेषु नारद-

स्तथा शुकादीनपि तापसांश्च ।
अथ प्रहृष्टाः परिनष्टमोहाः
सर्वे ययुः पीतकथामृतास्ते ॥ ९० ॥

भक्तिः सुताभ्यां सह रक्षिता सा
शास्त्रे स्वकीयेऽपि तदा शुकेन ।
अतो हरिर्भागवतस्य सेवना-
च्चित्तं समायाति हि वैष्णवानाम् ॥ ९१ ॥

दारिद्र्यदुःखज्वरदाहितानां
मायापिशाचीपरिमर्दितानाम् ।
संसारसिन्धौ परिपातितानां
क्षेमाय वै भागवतं प्रगर्जति ॥ ९२ ॥

शौनक उवाच
शुकनोक्तं कदा राज्ञे गोकर्णेन कदा पुनः ।
सुरर्षये कदा ब्राह्मैश्छिन्धि मे संशयं त्विमम् ॥ ९३ ॥

सूत उवाच
आकृष्णनिर्गमात् त्रिंशद्वर्षाधिकगते कलौ ।
नवमीतो नभस्ये च कथारम्भं शुकोऽकरोत् ॥ ९४ ॥
परीक्षिच्छ्रवणान्ते च कलौ वर्षशतद्वये ।
शुद्धे शुचौ नवम्यां च धेनुजोऽकथयत्कथाम् ॥ ९५ ॥

तस्मादपि कलौ प्राप्ते त्रिंशद्वर्षगते सति ।
ऊचुरूर्जे सिते पक्षे नवम्यां ब्रह्मणः सुताः ॥ ९६ ॥
इत्येतत्ते समाख्यातं यत्पृष्टोऽहं त्वयानघ ।
कलौ भागवती वार्ता भवरोगविनाशिनी ॥ ९७ ॥

कृष्णप्रियं सकलकल्मषनाशनं च
मुक्त्यैकहेतुमिह भक्तिविलासकारि ।
सन्तः कथानकमिदं पिबतादरेण
लोके हितार्थपरिशीलनसेवया किम् ॥ ९८ ॥

स्वपुरुषमपि वीक्ष्य पाशहस्तं
वदति यमः किल तस्य कर्णमूले ।

परिहर भगवत्कथासु मत्तान्
प्रभुरहमन्यनृणां न वैष्णवानाम् ॥ ९९ ॥
असारे संसारे विषयविषसङ्गाकुलधियः
क्षणार्धं क्षेमार्थं पिबत शुक्गाथातुलसुधाम् ।
किमर्थं व्यर्थं भो ब्रजत कुपथे कुत्सितकथे
परीक्षित्साक्षी यच्छ्रवणगतमुक्त्युक्तिकथने ॥ १०० ॥
रसप्रवाहसंस्थेन श्रीशुकेनेरिता कथा ।
कण्ठे सम्बध्यते येन स वैकुण्ठप्रभुर्भवेत् ॥ १०१ ॥
इति च परमगुह्यं सर्वसिद्धान्तसिद्धं
सपदि निगदितं ते शास्त्रपुञ्जं विलोक्य ।
जगति शुक्कथातो निर्मलं नास्ति किञ्चित्
पिब परसुखहेतोर्द्वादशस्कन्धसारम् ॥ १०२ ॥
एतां यो नियततया शृणोति भक्त्या
यश्चैनां कथयति शुद्धवैष्णवाग्रे ।
तौ सम्यग्विधिकरणात् फलं लभेते
याथार्थ्यान्न हि भुवने किमप्यसाध्यम् ॥ १०३ ॥
इति श्रीपद्मपुराणे उत्तरखण्डे श्रीमद्भागवतमाहात्म्ये
श्रवणविधिकथनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ समाप्तमिदं श्रीमद्भागवतमाहात्म्यं ॥

॥ ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥

GRETIL txt edited as per Gita Press edition
along with paaThabheda, by PSA Easwaran

---

shrImadbhAgavatamAhAtmyaM

pdf was typeset on September 16, 2023

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

